

ลักษณะทั่วไปของชุมชนและข้อมูล

เขตราษฎร์บูรณะเป็นเขตหนึ่งในจำนวน ๒๔ เขต ที่อยู่ในการปกครองของ กรุงเทพมหานคร เดิมครั้งหนึ่งไคโอนไปอยู่ในการปกครองของจังหวัดพระประแดง (สมัยนั้นเรียกว่านครเขื่อนขันธ์) ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ จังหวัดพระประแดงถูกยุบเป็นอำเภอ และไปขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ เขตราษฎร์บูรณะซึ่งเดิมเรียกกันว่าอำเภอราษฎร์บูรณะ จึงได้กลับมามีขึ้นอยู่กับจังหวัดธนบุรี^{๒๒}

ต่อมาเมื่อมีการปกครองแบบแบ่งเขต เริ่มต้นจากการออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕ ว่าด้วยการยุบจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี เรียกชื่อใหม่ว่า "นครหลวงกรุงเทพมหานคร" และต่อมาก็มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งกรุงเทพมหานครจึงเปลี่ยนชื่อใหม่อีกครั้งหนึ่งจาก "นครหลวงกรุงเทพมหานคร" มาเป็น "กรุงเทพมหานคร" จนกระทั่งทุกวันนี้^{๒๓}

^{๒๒} ทั่วการศึกษาเขตราษฎร์บูรณะ, ประวัติและงานท้องถิ่นเขตราษฎร์บูรณะ (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๔), หน้า ๑.

^{๒๓} การปกครองแบบแบ่งเขตในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน เนื่องจากมีการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งเขตกรุงเทพมหานครอันรวมเอาเขตสุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ด้วย

พลเมือง^{๒๖}

เขตราชบุรีบูรณะมีจำนวนพลเมืองทั้งสิ้นประมาณ ๔๕,๐๐๐ คน แยกเป็นราย
แขวงได้ดังนี้

๑. แขวงราชบุรีบูรณะ	๒๓,๐๕๕	คน
๒. แขวงบางปะกอก	๔๓,๖๒๑	คน
๓. แขวงบางมด	๑๐,๙๖๓	คน
๔. แขวงทุ่งครุ	๙,๕๖๑	คน

อาชีพเกษตรกรรม

ก. การทำสวน เนื่องจากภูมิประเทศของเขตราชบุรีบูรณะคล้ายกับ
อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดภาคกลาง เป็นที่ราบลุ่ม และมีเรือกสวนเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่เหมาะ
แก่การเพาะปลูก เช่น ปลูกส้ม และมะพร้าว เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งส้มเขียวหวาน
ราษฎรชาวสวนนิยมปลูกกันมากในท้องที่แขวงบางมดเกือบทั้งแขวง แขวงทุ่งครุก็กำลังปลูก
กันบ้างแล้วเพราะการทำสวนผลไม่ได้ผลดีกว่าการทำนา

๒๖

ทว่าการเขตราชบุรีบูรณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

ข. การทำนา เป็นอาชีพหลักของราษฎรมาตั้งแต่เริ่มก่อนที่จะมีการจัด
สรรที่ดินหรือแบ่งขายที่ดินอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เนื้อที่ที่ไช้ประโยชน์ในการทำนามีน้อย
ประมาณ ๑๕,๑๓๗ ไร่^{๒๗}

อุตสาหกรรม

ท้องที่แขวงราชบุรีบูรณะและแขวงบางปะกอก ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของ
โรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแขวงบางปะกอกเกือบทั้งแขวงมีโรงงาน
อุตสาหกรรมตั้งอยู่หลายร้อยโรงงาน รวมทั้งสิ้นประมาณ ๔๖๔ แห่ง^{๒๘}

การค้าเบ็ดเตล็ด

การขยายตัวของชุมชนในเขตราชบุรีบูรณะทำให้มีร้านค้าย่อยเกิดขึ้นหลาย
แห่งตามชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ยานการค้าที่เป็นแหล่งจำหน่ายอยู่ที่แขวงราชบุรีบูรณะ
และแขวงบางปะกอกเพราะอยู่ใกล้ชุมชนใหญ่ในเขตใกล้เคียง เช่น พระประแดง ในท้องที่
ของอีกสองแขวงอยู่ไกลออกไป เป็นย่านที่อยู่อาศัยและเรือกสวน ร้านค้ามีอยู่บางประปราย
และเป็นร้านค้าขนาดเล็ก

^{๒๗} ทว่าการเขตราชบุรีบูรณะ, เรื่องเดิม, หน้า ๕.

^{๒๘} ทว่าการเขตราชบุรีบูรณะ, แบบสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ของเขตราชบุรีบูรณะ, (กรุงเทพ
มหานคร : ๒๕๑๔), หน้า ๔.

การคมนาคมติดต่อ^{๒๘}

ปัจจุบันถนนที่สำคัญมี ๓ สาย แต่ละถนนมีถนนซอยตัดเข้าสู่หมู่บ้าน และแขวง
แทบทั้งสิ้น จึงทำให้การคมนาคมทางบกสะดวกมาก การคมนาคมทางน้ำซึ่งราษฎรในแขวง
บางมคและแขวงทุ่งครุเคยพายเรือนำผลไม้ส่วนออกมาขาย ในปัจจุบันแทบไม่มีแล้ว

อย่างไรก็ดี ในท้องที่เขตรัฐบุรณะ แต่เดิมราษฎรมีอาชีพในการทำสวนเป็น
ส่วนใหญ่ และปัจจุบันเนื้อที่สวนก็ยังมีอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแขวงบางมค^{๓๐} และ
เนื่องจากท้องที่ของเขตรัฐบุรณะค้ำหนึ่งติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นจึงมีคลองมาก
มายสำหรับราษฎรชาวสวนใช้เป็นทางสัญจรเพื่อนำผลไม้ส่วนออกมาขายได้

การพัฒนาชุมชน การพัฒนาท้องถิ่น และการพัฒนาการเกษตร

ก. การพัฒนาชุมชน โดยที่เขตรัฐบุรณะเป็นเขตที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร
และได้ประกาศเป็นเขตกรุงเทพมหานครเต็มเขต การพัฒนาชุมชนจึงจัดทำในรูปของ
กรุงเทพมหานคร นอกจากบางครั้งบางคราวจะกำหนดและผู้นับหมู่บ้านก็ได้ทำการพัฒนาภายใน
หมู่บ้านของตน เช่น ซ่อมถนนลูกรัง กำจัดวัชพืชในลำคลองเพื่อความสะดวกในการ
สัญจรไปมา

^{๒๘} ทั่ววงการเขตรัฐบุรณะ, เรื่องเดิม, หน้า ๕.

^{๓๐} ทั่ววงการเขตรัฐบุรณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

ข. การพัฒนาท้องถิ่น ยังเป็นไปในรูปของการใช้งบประมาณซึ่งเป็นงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นให้ทั่วถึงทุกตำบล มีการสร้างถนน สะพาน และการไฟฟ้าต่าง ๆ ตลอดจนการขุดลอกคูคลองสร้างทำนบกั้นน้ำเค็มและในบางปีก็ได้รับความอนุเคราะห์จากกรมการพัฒนาภาคกลางสมทบเงินในการสร้างถนนและสะพาน ซึ่งในปัจจุบันนี้ถนนและสะพานดังกล่าวก็ยังอยู่ในสภาพที่สามารถติดต่อกันได้โดยสะดวก

ค. การพัฒนาการเกษตร เนื่องจากท้องที่เขตรัฐบุรณะแต่เดิมมีการทำนาทำสวนเป็นพื้นอยู่บ้างแล้วแต่ก็ยังไม่ค่อยได้ผลดีเท่าที่ควร ทางเขตนได้ดำเนินการช่วยเหลือราษฎรในแขวงทุ่งครุ และแขวงบางมดเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ เช่น การขุดลอกคูคลอง การสร้างประตูระบายน้ำกั้นน้ำเค็ม

ลักษณะการขยายตัวของชุมชน

ควยเขตท้องที่นี้ประกอบด้วยผู้คนทั้งเก่าและใหม่ ผู้คนที่อยู่มากแต่เดิมมีเป็นจำนวนมากที่ยังมีอาชีพทำสวนและมีที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตสวนเล็ก เขตไร่อกสวนบางแห่งได้จัดทำเป็นที่ดินจัดสรร แบ่งขาย และให้เช่า การขยายตัวของชุมชนมีมากในระยะไม่กี่ปีมานี้เอง ทั้งนี้ เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นในระยะแรกมักเป็นโรงงานขนาดเล็ก เพิ่งมีโรงงานขนาดใหญ่เกิดขึ้นเมื่อเจ้าของไร่อกสวนไร่นาแบ่งที่ดินไว้สำหรับขายและเช่า การมีโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นจึงมีคนมาอยู่อาศัยมากขึ้นโดยเฉพาะคนงานที่รับค่าจ้างรายวัน ธุรกิจงานเขาก็มักมากขึ้น แต่เนื่องจากระบบการจัดสรรที่ดินยังไม่ก้าวหน้าเหมือนชุมชนในเขตชานเมืองแห่งอื่น ความคล่องตัวทางการค้าจึงมิได้กระจายไปทั่วชุมชน คงมีความก้าวหน้าเฉพาะเขตที่ติดกับชุมชนใหญ่เขตอื่น อีกประการหนึ่งก็คืออาณาเขตของไร่อกสวนยังมีอยู่มากเพราะผู้อยู่เดิมยังคงต้องการประกอบอาชีพเดิมต่อไปอีก ยานการค้าที่เจริญจะอยู่ในเขตที่มีประชากรอยู่หนาแน่นกว่า เช่น แขวงบางปะกอก และแขวงรัฐบุรณะ

ในระยะที่ชุมชนเริ่มขยายตัวคหบดีผู้เป็นเจ้าของที่ดินอันรกร้างว่างเปล่าหรือ
 บริเวณเรือกสวนที่อยู่ติดถนนใหญ่ได้หันมาประกอบธุรกิจใหม่คหบดี เป็นเจ้าของกิจการซื้อ
 ขายที่ดิน ผู้คนที่ต้องการหนีความแออัดในเมืองหลวงจากใจกลางเมืองก็เริ่มทยอยมาจับ
 จ่องเป็นเจ้าของที่ดิน ก่อสร้างที่พักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ เป็นต้น ผู้
 อยู่อาศัยในชุมชนนี้แต่ละปีก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มาพักอาศัยชั่วคราว
 ในระยะเวลาที่ยังทำงานตามโรงงานต่าง ๆ การเช่าออกงานจึงมีอยู่เสมอ นอกจากนี้
 ก็เป็นพวกที่นิยมสร้างบ้านเรือนที่พักอาศัยในเขตนอกเมือง พวกนี้มักเป็นผู้มาอยู่ใหม่และ
 ต้องการนิเวศสถานอันถาวร คนเหล่านี้เป็นผู้ที่มีฐานะปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนักธุรกิจ
 เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมจะเป็นคนจีนและลูกจีนเป็นส่วนมาก ผู้มีฐานะร่ำรวยจะเป็น
 พวกที่อยู่เคมเป็นเจ้าของเรือกสวนขนาดกว้างใหญ่ เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนหลายสิบไร่
 และคนกลุ่มนี้มักจะมีธุรกิจบ้านเช่าราคาถูกให้คนงานได้พักอาศัย และบางพวกก็สร้างตึก
 แถวรานคาควย ในกลุ่มหลังนี้จะเป็นเศรษฐีลูกจีนหรือมีเชื้อสายคนจีนเป็นพวกที่เก็งกำไร
 มหาศาลและกล้าไถ่กล้าเสียมากกว่าคหบดีชาวไทย การขยายตัวของชุมชนนี้มีไคเป็นไป
 อย่างรวดเร็วเช่นชุมชนอื่น ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครก็เพราะมีความคิดเห็นขัดแย้ง
 ระหว่างกันในพวกมีฐานะมั่งมี คหบดีชาวไทยซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัยแต่เดิมเช่นเดียวกับคหบดี
 ชาวไทยเชื้อสายจีนซึ่งแม่จะไคเรียนรูธรรมเนียมและวิวัฒนาการสมัยใหม่มาบ้างแล้วก็ตาม
 แต่ความคิดก้าวหนายังมีสำนักแบบเก่าคอยรั้งไว้ ต้องการดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ ไม่ขาด
 โยนสังเกตุไคจากลักษณะบ้านเรือนมีสภาพเหมือนบ้านแถบชนบทแต่มีเครื่องอำนวยความสะดวก
 สะดวกมากกว่า มีความเป็นอยู่อย่างประหยัดเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ

ละแวกบ้านในเขตอุตสาหกรรมจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับละแวกบ้านในเขต
 ที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในแคววงคหบดีเจ้าของเรือกสวน เขตอุตสาหกรรมนั้นผู้คนไม่มี
 ความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ มีการฉกชิงวิ่งราว ทั้งนี้เพราะมีคนอยู่อย่าง
 หนาแน่นมากกว่าและประกอบกับมีบุคคลหลายประเภททั้งคนงานและเจ้าของร้านค้า ส่วน
 เขตละแวกบ้านที่อยู่อาศัยหากเป็นละแวกบ้านขนาดเล็ก มีทางเช่าออกเพียงทางเดียว
 ความใกล้ชิดสนิทสนมก็มีมากกว่า เขตที่อยู่อาศัยที่ใหญ่กว่าและมีทางเช่าออกหลายทาง

เพราะมีโอกาสให้หวาน พุดคุยหักทลายกันได้เสมอ ๆ และบางครั้งก็มีการร่วมมือกัน
ระหว่างเพื่อนบ้านควย เช่น การพัฒนาถนนซอย ซุครอกกุน่า เป็นต้น

ความจริงทางวัตถุยังขยายตัวไม่เต็มที่ คึกแฉวร้านค้ามีเพียงช่วงที่ติดกับถนน
ใหญ่และปากซอยตอนตน ๆ ตลอดจนบริเวณใกล้เคียงที่ทำการของราชการ ในอาณาเขตที่ลึก
จากถนนใหญ่มาก คึกแฉวอาคารร้านค้าเป็นหย่อม ๆ มักสลับกันไปกับโรงงานอุตสาหกรรม
และบริเวณสวนและที่อยู่อาศัยของผู้พวยพมาอยู่ใหม่ สำหรับผู้พวยพมาอยู่ใหม่เพื่อทำงาน
ในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นผู้ที่พวยพมาจากจังหวัดใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่ อาจจะเป็นคน
งานทั้งพ่อแม่และลูก หรืออาจจะมีพ่อไปทำงานโรงงานคนเดียวและแม่เป็นแม่ค้าที่ตลาด
ลูกอาจจะช่วยแม่ค้าขายหรือเรียนหนังสือ และบางคนก็ทำงานที่เดียวกับพวยพตน

อย่างไรก็ดีในเขตริมถนนใหญ่สายนอกที่เป็นเส้นทางสะดวกในการติดต่อกับ
ชุมชนใหญ่ในใจกลางเมืองกำลังได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อสนองความต้องการของ
ประชาชนผู้ต้องการที่พักอาศัย และร้านค้า เช่น เขตริมถนนสุขสวัสดิ์ที่เชื่อมกับถนนตากสิน

ชุมชนในเขตชานเมืองเป็นชุมชนที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อในการรับเอา
วิวัฒนาการใหม่ ๆ เขามา การจะยอมรับได้มากน้อยและรวดเร็วเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ
ผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นควย

ขอมูล

ขอมูลของครัวเรือนตัวอย่างนี้ได้เลือกศึกษาทั้งครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว
และของครอบครัวขยายโดยคัดเลือกเอาทั้งครัวเรือนที่มีภูมิลำเนาเดิมในชุมชนที่ทำการ
ศึกษา และครัวเรือนที่พวยพมาอยู่ใหม่ การคัดเลือกครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างดังกล่าว
ได้กำหนดไว้ดังนี้

ครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยวมีจำนวน ๕ ครัวเรือน แยกตามช่วงระดับฐานะ
ทางเศรษฐกิจและช่วงอายุดังต่อไปนี้

ฐานะยากจน/วัยกลางคน, วัยสูงอายุ (ครัวเรือนที่ ๑, ๒)

ฐานะปานกลาง/วัยหนุ่มสาว (ครัวเรือนที่ ๓)

ฐานะร่ำรวย/วัยหนุ่มสาว, วัยกลางคน (ครัวเรือนที่ ๔, ๕)

สำหรับครัวเรือนของครอบครัวขยายมีจำนวน ๔ ครัวเรือน แยกตามช่วง
ระดับฐานะทางเศรษฐกิจและช่วงอายุดังต่อไปนี้

ฐานะยากจน/วัยหนุ่มสาว (ครัวเรือนที่ ๖)

ฐานะปานกลาง/วัยกลางคน, วัยสูงอายุ (ครัวเรือนที่ ๗, ๘)

ฐานะร่ำรวย/วัยสูงอายุ (ครัวเรือนที่ ๙)

การพิจารณาลักษณะทั่วไปของข้อมูลตัวอย่างจะจำแนกออกเป็นดังนี้

ตอนแรก เป็นการอธิบายลักษณะครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยวและของ
ครอบครัวขยาย โดยกล่าวถึงที่อยู่อาศัยของครอบครัวทั้งสองประเภท ลักษณะวงศ์ญาติ
ภูมิหลังทางครอบครัวและภูมิลำเนาเดิมของหัวหน้าครัวเรือน

ตอนที่สอง อธิบายแบบความสัมพันธ์ตามบทบาททางเครือญาติตามลักษณะ
พฤติกรรมในกลุ่มญาติ การกล่าวถึงความสัมพันธ์เช่นนี้จะแยกประเภทของญาติเป็นญาติสาย
โลหิตกับญาติเกี่ยวดอง

อนึ่ง ความสัมพันธ์ทางเครือญาตินั้น พฤติกรรม ตามบทบาทของญาติแต่ละ
ชั่วอายุคนขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ คือ

เพศ แม้ว่าตามธรรมเนียมของไทยเราจะให้คุณค่าของชายสูงกว่าของหญิง
อยู่บ้าง เช่น การยกย่องให้ชายเป็นผู้นำครอบครัวอันเป็นที่นิยมตามหลักสากลโดยทั่วไป
แต่การนับถือญาติไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ การ
ติดต่อสัมพันธ์กันอย่างดีจะต้องสร้างขึ้นมาโดยอาศัยความเข้าใจกันเป็นพื้นฐานเพราะ
บุคลิกภาพตามบทบาททางเพศ (sex role personality) จะทำให้ทั้งชายและหญิง
มีความแตกต่างกันในเรื่องอารมณ์ และความพึงพอใจ ความสัมพันธ์จะเปลี่ยนแปลงตาม
ความคาดหวังของแต่ละฝ่ายได้เมื่อมีความเข้าใจในการแกว่งชั้คแย้งของบทบาทโดย
การปรับตัว คาดหวังในพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง

เรื่องบทบาททางสังคมที่สังคมเป็นผู้มอบให้ คาดหวังให้ชายเป็นผู้รับผิดชอบ ในทางเศรษฐกิจและหญิงรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ในบ้าน หญิงจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่ถูก คาดหวังให้ปรับตัวให้เกิดความสมดุลทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกัน แต่บทบาททั้งสองอย่าง อาจจะไม่มีการกำหนดตามความเป็นจริง ทั้งชายและหญิงอาจจะมีการแสดงบทบาททั้งสอง อย่างร่วมกัน หรือบางทีหญิงอาจจะมีบทบาทอันแรกมากกว่าชายก็ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ของแต่ละฝ่าย เมื่อฝ่ายหญิงมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากกว่าการเลี้ยงดูบุตรและภาระทาง บ้านซึ่งเป็นกิจการของครัวเรือนจึงเกิดการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ได้มากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททั้งสองอย่างในตัวชายและหญิงจะลดลงเมื่อรู้จักกันดีมากขึ้น การลดลงในแง่บทบาทนั้นก็เพราะหญิงเกิดการต่อต้านการมีอำนาจของฝ่ายชาย

เรื่องเพศนั้นยังไม่เป็นสิ่งสำคัญเมื่ออยู่ในวัยเด็ก แต่ความแตกต่างเรื่องเพศ นั้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้นเด็กชายและเด็กหญิงจะแยกกันโดยเด็กชายมีทัศนคติที่ต่างกัน รวมทั้งความสนใจในรากฐานของชีวิตอนาคตก็ต่างกันด้วย

อายุ ความแตกต่างเรื่องอายุเป็นพื้นฐานเรื่องการยอมรับความอาวุโส ใน วัฒนธรรมของการเคารพเชื่อฟังหากอยู่ในชั่วอายุคนเดียวกันผู้มีอายุมากกว่าย่อมมีสิทธิใน การอบรมสั่งสอน ผู้มีอายุน้อยกว่า เช่น ระหว่างพี่กับน้อง ความเชื่อเช่นนี้เป็นค่านิยม อย่างหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย แต่การเคารพเชื่อฟังในแต่ละครอบครัวยอมรับขึ้นอยู่กับ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ด้วย หากเป็นความแตกต่างตามช่วงอายุของคนต่างชั่ว อายุกัน ผู้ที่อยู่ในชั่วอายุเห็นอกกว่า เช่น พ่อ แม่ และรุ่นอาวุโสขึ้นไปก็ยอมรับมีอำนาจเหนือ คนรุ่นลูกหลานในการสร้างค่านิยม อิทธิพลทางความคิด ยิ่งเมื่อบุคลิกภาพของลูกหรือหลาน เป็นคนหัวอ่อนวานอนสอนง่าย ความเป็นญาติสนิทประกอบกับความใกล้ชิดสนิทสนมกัน โดย อยู่บ้านเดียวกัน ลูกและหลานยอมรับเอาอิทธิพลทางด้านความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม ต่าง ๆ อยู่ไม่น้อย

ผู้อยู่ในวัยสูงอายุมีความภาคภูมิใจที่เขาจะเป็นคนแก่ที่เด็กรุ่นหลัง ๆ จะต้องให้ความเคารพนับถือ^{๓๑} บทบาทของผู้เฒ่าโสดในสังคมไทยเห็นได้ชัด เช่น ในงานตรุษสงกรานต์คนเฒ่าของชวัญไปให้คนสูงอายุ และแสดงความเคารวะต่อผู้เฒ่าผู้แก่ ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ก็ให้พรตอบแทน^{๓๒} ในพิธีแต่งงานก็เช่นกัน ผู้สูงอายุของครอบครัวจะเป็นผู้หลังนำพระพุทธรูปมาให้คู่บ่าวสาวก่อนสมาชิกของครอบครัวคนอื่น ๆ หรือญาติห่าง ๆ ที่อ่อนอาวุโสกว่า

สรรพนามที่ใช้เรียกผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ก็แสดงถึงการเคารพยกย่องและนับถือ เพราะที่ที่เมืองไทยเรายังมีประเพณีอันดีที่สุดเกี่ยวกับคนแก่ คือมีประเพณีที่ลูกหลานเฒ่าโตแล้วไม่ทิ้งพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย แต่ยังเคารพเชื่อฟังคอยปรนนิบัติหรือและคอยอุปการะเลี้ยงดูคนแก่ด้วยความกตัญญูกตเวทิต^{๓๓}

ภายในครอบครัวการเรียกญาติพี่น้องในครอบครัวไทย แสดงถึงความแตกต่างเรื่องอายุคำที่ใช้เรียกก็มีความหมายเฉพาะ เช่น พี่ชาย น้องสาว พี่ชาย น้องชาย เป็นต้น การเรียกญาติที่สูงอายุกว่าว่า "พี่" และเรียกญาติที่อายุนกว่า "น้อง" อาจจะมีได้พบเห็นโดยทั่วไปแล้วแต่ความสัมพันธ์ การวางตัวของญาติแต่ละคนในชั่วอายุเดียวกัน และรวมถึงการอบรมเลี้ยงดู ความเคร่งครัดในกฎเกณฑ์ของเรื่องศัพท์ทางเครือญาติที่พ่อแม่จะมีต่อบุตรหลานด้วย ญาติพี่น้องจะเรียกชื่อกันโดยใช้ชื่อตัวเลยก็มี แต่ถ้าพูดในที่อื่น

^{๓๑} Margaret Ayer, Made in Thailand (New York : Alfred A. Knopf, Inc., 1964), p. 17.

^{๓๒} Howard Keva Kaufman, Bangkok: A Community Study in Thailand (New York : J.J. Augustin Incorporated Publisher, 1960), p.31.

^{๓๓} ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "ข่าวไกลนา", สยามรัฐ (ฉบับวันที่ ๖ ธันวาคม : กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์ชัยฤทธิ์, ๒๕๑๔) หน้า ๓.

และอ้างถึงญาติพี่น้องกับบุคคลอื่นแล้วมักใช้ศัพท์ทางเครือญาติตามตำแหน่งและสถานภาพของญาติคนนั้นมากกว่า สำหรับคู่สามีภรรยา นั้นมักจะเรียกชื่อตัวกันเลยเป็นการแสดงความสนิทสนมระหว่างกัน แต่บางคู่ไม่มีอายุมากแล้ว โดยเฉพาะเมื่อมีบุตรด้วยกันแล้วมักจะใช้คำว่า "พ่อของ..." หรือ "แม่ของ..." เมื่อพูดกับคนอื่นซึ่งอาจจะเป็นญาติสนิทหรือมีเชื้อญาติก็ตามและบางทีก็เรียกกันว่า "พ่อ" หรือ "แม่" เมื่ออยู่ในวัยสูงอายุแล้ว

หน้าที่หลักและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเครือญาติ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ช่วยสร้างกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นเริ่มจากพ่อแม่ลูกมาอยู่รวมกันเป็นสภาพครอบครัว มีพันธะและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกันเพื่อครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสัมพันธ์ภาพตามธรรมชาติที่นิยมประเพณีหรือตามกฎหมายซึ่งผูกพันคู่สมรสกับบุตรของเขาและบุคคลอื่น ๆ เช่น ญาติ ที่อยู่รวมกันมีสิทธิหน้าที่ต่อกัน พ่อเป็นครอบครัวชายก็ย่อมมีลำดับเชื้อสายตลอดจนตระกูลซึ่งเป็นการสร้างกลุ่มญาติชนาคีใหญ่ขึ้น

๒. กำหนดความสัมพันธ์ตามบทบาทระหว่างญาตินั้นก็คือญาติคนหนึ่งคนใดโดยอมรู้ตัวเองว่าควรประพฤติตนเช่นใดต่อกันอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องทางเครือญาติกับเขา กฎเกณฑ์ทางเครือญาติบางอย่างก็ระบุสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มญาติด้วย เช่น การประพฤติตัวต่อญาติผู้มีอาวุโสกว่าหรือการวางตัวต่อญาติผู้น้อย เป็นต้น

ลักษณะครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

ครอบครัวเดี่ยว ความรักอิสระของชาวไทยได้นำไปสู่การสร้างบ้านเรือนที่เป็นอิสระของตนเอง แบบแผนความสัมพันธ์ในครอบครัวเดี่ยวจึงมีรากฐานอยู่ที่พ่อแม่ลูก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์อันใกล้ชิดสามารถจะให้ความช่วยเหลือได้เต็มที่ เพราะมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตใกล้ชิด ครอบครัวในลักษณะนี้จึงประกอบด้วยคนในสองชั่วอายุคนเท่านั้นคือเมื่อลูกแต่งงานมีเหย้ามีเรือนก็มักแยกย้ายไปอยู่ต่างหาก มีบางกรณีที่ญาติอื่นได้อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือนเดียวกัน ครอบครัวแบบนี้จะเล็กกว่าครอบครัวขยาย

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเดี๋ยวมียุคเด่นประการหนึ่งคือสามารถสร้างความรู้สึกไว้วางใจและเชื่อมั่นตนเองเมื่อไม่อาจจะคาดหวังขอความช่วยเหลือใด ๆ ได้จากญาติพี่น้องด้วยกัน ดังมีสุภาษิตบทหนึ่งว่า "คนเป็นที่พึ่งแห่งตน" ตามสุภาษิตบทนี้ในสังคมไทยเราจึงไม่อาจนำตัวเองไปผูกพันอยู่กับญาติพี่น้องเพียงอย่างเดียวแต่ต้องคอยเพื่อความอยู่รอดของตนเองด้วย ไม่มีผู้ใดจะทำหน้าที่เรื่องการละลายอุคหนุนคำจูนญาติห่าง ๆ ที่ไม่สนิทสนมด้วย แต่จะทำหน้าที่เมื่อทอดทิ้งอุปการะแก่ญาติสนิทโดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่^{๓๔}

การให้อุปการะเลี้ยงดูญาติคนอื่น ๆ ในครัวเรือนของครอบครัวเดี๋ยวนี้นั้นเป็นลักษณะความโอบอ้อมอารีอย่างหนึ่งของคนไทยโดยทั่วไป การมีญาติอาศัยอยู่บาง เช่น พี่น้องของสามีหรือภรรยาที่ยังเป็นโสดมิได้ทำให้สภาพครอบครัวต้องเปลี่ยนแปลงไปเพราะว่าอำนาจของผู้นำครอบครัวหรือหัวหน้าครัวเรือน (อาจจะ เป็นพ่อหรือแม่หรืออาจจะเกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันก็ได้) ก็มีได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดญาติคนนั้นก็เสมือนญาติอาศัยเท่านั้น

ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนของครอบครัวเดี๋ยวน

เมื่อจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจแล้วพบว่าครัวเรือนที่มีฐานะยากจนต้องอาศัยบ้านเช่าอยู่และเป็นบ้านเช่าราคาถูกสภาพของบ้านเป็นเรือนไม้ห้องแถวซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในเขตรอบ ๆ โรงงานอุตสาหกรรม เป็นบ้านขนาดเล็กชั้นครึ่งไม่มีบริเวณสวนส่วนตัวแต่อย่างใดเพราะปลูกติด ๆ กันเป็นแถวและอยู่ติดกับคูตามร่องสวนเพราะต้องใช้ประโยชน์จากน้ำในคู ไซ่อบและซักล้างเนื่องจากน้ำประปายังเข้าไม่ถึง ลักษณะการจัดบ้านไม่มีระเบียบเพราะมีขนาดคับแคบมาก มีเข้าของวางอยู่อย่างระเกะระกะประการที่สำคัญคือจำนวนคนที่อาศัยอยู่ในบ้านมีมากเกินไป (๖ คน) ผู้คนในเขตละแวกบ้านมีฐานะในระดับเดียวกันมีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ (ครัวเรือนที่ ๑) และบ้านเช่าอีกแบบหนึ่ง

มีอาณาเขตกว้างกว่าแบบแรกเป็นเรือนไม้ทรงแถวสองชั้นมีห้องนอนกันเป็นส่วนลึก มีห้องโถงเล็ก ๆ อีกหนึ่งห้องราคาค่าเช่าแพงกว่าบ้านเขาแบบแรกและอยู่ใกล้ชุมชนกว่า แต่บรรยากาศของบ้านค่อนข้างอูคูเพราะไม่มีหน้าต่างระบายอากาศในชั้นล่าง และด้านหลังบ้านก็ชนกับห้องแถวอื่น ความคับแคบเกิดขึ้นเพราะชั้นล่างใช้เป็นร้านค้าด้วยมิได้เป็นที่พักอาศัยอย่างเดียว และที่สำคัญก็คือสมาชิกของครอบครัวนี้มีจำนวนมากเกินไป (๕ คน) และอยู่ในวัยหนุ่มสาวทั้งสิ้นซึ่งเด็กวัยนี้ย่อมต้องการความเป็นอิสระในสถานที่อยู่อาศัยส่วนตัวมากกว่าจะคงอยู่รวมกันหลายคนในห้องเดียวกัน เนื่องจากเป็นบ้านที่อยู่ในเขตชุมชนชนใกล้ตลาดบ้านใกล้เรือนเคียงก็เป็นร้านค้าแทบทั้งสิ้น ความสนิทสนมกับคนในละแวกบ้านไม่มีเลย (ครัวเรือนที่ ๒)

สำหรับครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลาง ลักษณะบ้านเป็นบ้านที่มีบริเวณ มีขนาดครอบครัวอันพอเหมาะพอดีอาศัยอยู่เฉพาะพ่อแม่ลูก แมวจะเป็นบ้านที่มีขนาดไม่ใหญ่นักแต่ก็เป็นบ้านที่มีบริเวณไม่แออัดเหมือนห้องแถว มีการจัดแบ่งห้องอย่างเป็นส่วนตัวทุกห้อง การประดับตกแต่งบ้านมีระเบียบมากกว่าครัวเรือนทั้งสองแบบที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ก็ปลูกต้นไม้ไว้ให้ความร่มเย็น ความสนิทสนมกับคนในละแวกบ้านไม่มีเลย เป็นแบบต่างคนต่างอยู่ไม่มีการไหว้วานซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะผู้คนในละแวกบ้านเป็นผู้มาอยู่ใหม่ทั้งสิ้นเนื่องจากเป็นหมู่บ้านในที่ดินจัดสรรอยู่ห่างจากชุมชนใหญ่มาก ผู้อาศัยอยู่ในเขตหมู่บ้านนี้จึงต้องมียานพาหนะของตนเองเพื่อความสะดวกในการไปทำงาน หรือไปทำธุรกิจอื่น ๆ นอกบ้าน เช่น ไปตลาด เป็นต้น (ครัวเรือนที่ ๓)

ส่วนครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยเป็นครอบครัวที่มีบ้านไว้อยู่อาศัยอย่างเดียวกันก็หามิได้หากแต่เป็นทั้งบ้านและร้านค้าด้วย เป็นตึกแถวคูหาเดี่ยวสูงหลายชั้นแบ่งเป็นหลายห้องและต่อเติมตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว ความเป็นอยู่มีความแออัดอยู่บ้างเพราะต้องใช้สถานที่ที่เป็นร้านค้าด้วยถึงสองชั้น ที่ตั้งของบ้านอยู่ในทำเลที่ดีอยู่ติดถนนใหญ่การคมนาคมสะดวกเพราะอยู่ในย่านชุมชนใกล้ตลาด การมีร้านค้าโดยเป็นที่อยู่อาศัยด้วยย่อมไม่มีการจัดการเรื่องส่วนตัวใดอย่างจริงจังเพราะมีคนเช่าออกปลูกพลาณตลอดเวลา (ครัวเรือนที่ ๔) ในอีกลักษณะหนึ่งของบ้านของผู้มีฐานะในระดับเดียวกันซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว มี

การจัดแบ่งห้องอย่างเป็นส่วนสี่และประดับตกแต่งภายในด้วยเฟอร์นิเจอร์ทันสมัย เป็นบ้านที่ปลูกในบริเวณกว้างมีจำนวนห้องเกินจำนวนคนในครอบครัวแม้ว่าจะเป็นบ้านที่ปลูกอยู่ติดถนนใหญ่แต่อยู่ไกลจากชุมชนมากมีบ้านใกล้เคียงน้อยมาก และแต่ละบ้านก็ปลูกอยู่ห่าง ๆ กันมีอาณาเขตรั้วรอบขอบชิดจึงมีโอกาสพบปะกันน้อยครั้งมาก และแต่ละบ้านก็อยู่รวมกลุ่มเฉพาะพี่น้องของตนเท่านั้น (ครัวเรือนที่ ๕)

ลักษณะวงศ์ญาติและภูมิหลังทางครอบครัวของหัวหน้าครัวเรือน

ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับต่ำ สมาชิกในครอบครัวนอกจากพ่อแม่ลูกแล้วยังมีญาติสนิทของภรรยา ไคแก่ มารดา และน้องชายมาอาศัยอยู่ด้วย (ครัวเรือนที่ ๑) เนื่องจากการอุปถัมภ์ค่าชู้ญาตินั้นเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของคนไทยในการเอื้อเฟื้ออุปการะให้กับญาติโดยเฉพาะญาติสนิทเมื่อทราบว่าเขาไม่มีที่อยู่อาศัยถาวร และมีความคิดว่าการที่บุคคลใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับเครือญาติกันนั้นผู้ที่สามารถอุปการะญาติได้ก็ควรได้ช่วยเหลือตามความสามารถของตน ดังนั้นการจะพิจารณาว่าญาติในครัวเรือนเป็นของฝ่ายใดนั้นจะมีแนวโน้มอยู่ที่ความสามารถของผู้อุปการะอาจจะจะเป็นฝ่ายหญิง หรือฝ่ายชายที่ยังมีความรู้สึกผูกพันอยู่กับเครือญาติอย่างแน่นแฟ้นหรืออาจเพราะตระหนักในความรับผิดชอบของตน เช่น ในกรณีของครอบครัวนี้ลูกสาวเมื่อแต่งงานก็เอามารดาและน้องชายมาอยู่ด้วยกับครอบครัวของตน เพราะมารดาไม่มีบ้านและอาชีพที่แน่นอนน้องชายก็เช่นกันทั้งสองคนจึงอยู่ในฐานะผู้อาศัยเพราะไม่มีบทบาทใด ๆ ทางเศรษฐกิจของครอบครัวแต่อย่างใด การเข้ามาอยู่อาศัยของญาติสนิทของภรณานี้หัวหน้าครัวเรือนเองก็ไม่ขัดข้องโดยหวังว่าทั้งสองคนอาจจะช่วยแบ่งเบาภาระทางบ้านได้ เช่น หวังให้มารดาของภรรยา (แมยาย) ช่วยเลี้ยงดูลูกของตนหรือหวังให้น้องชายของภรรยา ไคมีรายได้ที่เป็นของตนเองบ้าง

หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่มีภูมิลาเนาเดิมมาจากต่างจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๖ คน อาชีพเดิมคือทำนา ความยากลำบากแร้นแค้นในความเป็นอยู่ของครอบครัวจึงต้องการมาแสวงโชคในเมืองหลวง แต่แรกก็ได้อาศัยเพื่อนฝูงแนะนำการประกอบอาชีพตั้งแต่เป็นกรรมกรชุกดิน ชักรถรับจ้างและอาชีพสุดท้ายก็คือพนักงาน

งานขับรถในหน่วยราชการหน่วยหนึ่งซึ่งนอกจากจะมีรายได้ประจำแล้วยังมีโอกาสหาราย
 ได้พิเศษจากงานประเภทเดียวกันอีกด้วย เมื่อมีเพื่อนบ้านได้ให้वानโดยให้ค่าแรงตอบแทน
 สมควร การติดต่อกับญาติพี่น้องที่ต่างจังหวัดมีบ้างไม่บ่อยครั้ง ส่วนใหญ่แล้วหัวหน้าครัวเรือน
 พยายามเก็บหอมรอมริบเงินจำนวนหนึ่งซึ่งไม่มากนักเตรียมไว้ให้พ่อแม่คนเมื่อทราบข่าว
 คราวจากทางบ้าน โดยทั่วไปแล้วความสัมพันธ์กับญาติทางบ้านเดิมมีน้อยเพราะอยู่ห่างไกล
 กันและโอกาสไปเยี่ยมเยียนก็ไม่มี เนื่องจากต้องรับภาระเลี้ยงดูญาติของภรรยาอีกด้วย
 (ครัวเรือนที่ ๑)

ส่วนอีกครัวเรือนหนึ่งซึ่งมีฐานะในระดับเดียวกันแม้ว่าจะเป็นอยู่จะดีกว่า
 ครัวเรือนแรกเล็กน้อยก็ตาม การมีจำนวนบุตรมากเมื่อบุตรเติบโตขึ้นและอยู่ในวัยเรียนทั้ง
 หก หรือ เกือบทั้งหกก็ยอมเป็นภาระหนักของหัวหน้าครัวเรือน ความเป็นอยู่ของครอบครัว
 นี้ดีกว่าครอบครัวแรกตรงที่มีได้มีญาติหรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากพ่อแม่และลูก (๔ คน) มา
 อาศัยอยู่ด้วยและยังโชคที่อยู่อีกที่ลูกสองคนสามารถหารายได้เลี้ยงตนเองและเงินเจ้าครอบครัว
 ครัวใด

สภาพครอบครัวอันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่เป็นเพราะอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนซึ่ง
 หัวหน้าครัวเรือนผู้มีเชื้อสายคนจีนได้คุ้นเคยมาตั้งแต่เกิด และยังมีความคิดเห็นเหมือนกับ
 สังคมชาวจีนในเรื่องคุณค่าของชายในการเป็นใหญ่ในครอบครัว หัวหน้าครัวเรือนเป็นบุตร
 คนโตในจำนวนพี่น้องชายหญิงทั้งหมด ๖ คน ฐานะของครอบครัวเดิมมีฐานะเป็นอยู่แบบปาน
 กลางระดับต่ำในระยะแรกของชีวิตสมรส คือในระยะที่มีลูกคนแรกและคนที่สองได้อาศัยอยู่
 กับครอบครัวของพ่อแม่ซึ่งมีอาชีพค้าขายพ่อเลี้ยงตัวเองได้ ต่อมาเมื่อมีลูกคนที่สามจึงได้ขยับ
 ขยายออกมาอยู่กันตามลำพังพ่อแม่ลูก ความสนิทสนมกับญาติฝ่ายตนยังมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ
 เพราะอยู่ในจังหวัดเดียวกัน (กรุงเทพมหานคร) การไปมาหาสู่กันย่อมกระทำได้อย่างสะดวก
 ง่ายดาย (ครัวเรือนที่ ๒)

ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง มีขนาดครอบครัวอันจำกัดจำนวน
 เพราะมีการวางแผนครอบครัว เนื่องจากเป็นครอบครัวหนุ่มสาวมีความคิดสมัยใหม่เห็นว่า
 การมีลูกจำนวนน้อยทำให้ไม่เป็นภาระอันหนักใจที่จะต้องส่งเสียลูกเมื่อเขาเติบโตขึ้นมา

ความเป็นอยู่ของครอบครัวนี้เป็นแบบเรียบง่ายมีเฉพาะพ่อแม่ลูก (๔ คน) เป็นครัวเรือนที่พึ่งสร้างหลักฐานความมั่นคงให้กับครอบครัวด้วยกำลังความสามารถของหัวหน้าครัวเรือนเอง (ครัวเรือนที่ ๓)

หัวหน้าครัวเรือนมีพื้นเพเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร เกิดในครอบครัวขนาดใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย คือมีลูกที่แต่งงานแล้วอาศัยอยู่ด้วยกับพ่อแม่ หัวหน้าครัวเรือนเป็นบุตรคนที่ ๗ ในจำนวน ๘ คน พ่อแม่มีอาชีพค้าขายพอเลี้ยงครอบครัวได้อย่างไม่ฟุ่มเฟือยนัก ชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนเติบโตจบการศึกษาไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกับพ่อแม่เท่าพี่น้องคนอื่นๆ เพราะอาศัยอยู่กับญาติคนอื่น คือ อา ซึ่งเป็นญาติฝ่ายพ่อ ยิงเรียนต่อชั้นสูงก็ยิงห่างเหินจากครอบครัวเดิมมากขึ้นเพราะต้องไปอยู่ต่างจังหวัด ไม่อาจกลับมาเยี่ยมบ้านได้บ่อยครั้งเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจไม่อำนวย ระยะเวลาเริ่มทำงานแล้วก็ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่แต่ไปอยู่กับพี่สาวที่แต่งงานแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก หลังแต่งงานแล้วความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิมจึงมีมากกว่าเก่า เพราะมีการพาลูกไปเยี่ยมปู่ย่าด้วยบ่อยครั้ง ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องฝ่ายภรรยาไม่มากกว่าฝ่ายตัวเพราะได้อาศัยใหวานพ่อกาแม่ยายโดยเฉพาะแม่ยายเสมอ ๆ เรียกได้ว่าความเป็นอยู่ที่สุขสบายในปัจจุบันเพราะความเอาใจใส่ของญาติสนิทฝ่ายหญิงนั่นเอง (ครัวเรือนที่ ๓)

ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูง ครอบครัวที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีสุดสบายร่ำรวยในครอบครัวของคู่สมรสหนุ่มสาว สมาชิกของครอบครัวประกอบด้วยญาติสนิทลำดับต้นคือมีเฉพาะพ่อแม่และลูก (๔ คน) เป็นครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยเพราะหัวหน้าครัวเรือนได้รับความอนุเคราะห์จากพ่อแม่ตนเอง (ครัวเรือนที่ ๔)

หัวหน้าครัวเรือนนั้นมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาบิดามารดาได้ย้ายครอบครัวมาอยู่กรุงเทพมหานคร เพราะมีกิจการหลายอย่างอยู่ที่นั่นการมีกำเนิดในครอบครัวที่ร่ำรวย และเป็นบุตรชายคนเล็กในจำนวนพี่น้องชายหญิงทั้งหมด ๔ คน จึงได้รับการเลี้ยงดูอย่างตามใจมาตั้งแต่เกิด ความรู้สึกผูกพันกับญาติพี่น้องมีมาก แม้จะแต่งงานแยกครัวเรือนต่างหากจากครอบครัวเดิมแล้ว ความต้องการอยู่ใกล้ชิดกับบิดามารดา จึงเลือกอยู่ใกล้ครอบครัวเดิมในที่คืนใกล้กัน มีการไหว้ถามมารดาอยู่เสมอ เช่น

ควบคุมคนรับใช้ คุงแลบ้าน และบุตรเมื่อทั้งตนและภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน (ครัวเรือนที่ ๔)

การรับอุปการะญาติคนอื่นนั้น ในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยไม่ถือว่าเป็นการเคียดแค้นแต่ประการใด และยังใ้ค้อาศัยญาติคนนั้นช่วยเหลือกิจการของครอบครัวด้วย ด้วยเหตุนี้ญาติผู้มาอาศัยอยู่ยอมใ้รับการคาดหวังเรื่องช่วยเหลือตอบแทนตามโอกาสด้วย หัวหน้าครัวเรือนที่ ๖ ใ้รับอุปการะหลานของสามีด้วย เพราะเห็นว่าครอบครัวของหลานยากจนกว่ามากเป็นการช่วยเหลือตามความเห็นของสามี สมาชิกในครอบครัวนี้จึงประกอบด้วยทั้งบิดามารดา บุตร และหลานด้วย (๖ คน) เป็นครอบครัวที่มีฐานะดีมาก มีการช่วยเหลือร่วมมือกันระหว่างบุตรและหลานในค่านการค่า และธุรกิจของหัวหน้าครัวเรือน (ครัวเรือนที่ ๕)

ครัวเรือนนี้เป็นกรณีพิเศษ เพราะหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงซึ่งมีความสามารถในการสร้างฐานะใ้แก่ครอบครัว ในขณะที่สามีใ้ค้ลมเจ็บเพราะมีโรคภัยเบียดเบียน และประสบกับความล้มเหลวค่านธุรกิจ เกือบต้องสูญเสียบ้านและที่ดิน ความรับผิดชอบของหัวหน้าครัวเรือนมีมาก สามารถกอบกู้ฐานะทางเศรษฐกิจของสามีซึ่งตกต่ำลงมาก ใ้ให้อยู่ในฐานะระดับสูงมีเงินใ้ใช้สอยอย่างสบาย และยังมีกิจการของตนเองอีกด้วย หัวหน้าครัวเรือนมีเชื้อสายคนจีน เกิดในครอบครัวที่มีฐานะระดับกลาง เป็นบุตรคนโตของบิดามารดาในจำนวนที่น้อย ๖ คน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์กับญาติมีอยู่กัญาติฝ่ายตนเองมากกว่าและยังแข็งแรงใ้บุตรใ้ค้ไปมาหาสู่กับญาติฝ่ายตนเองเสมอ ความสัมพันธ์กับญาติฝ่ายสามีมีอยู่อย่างผิวเผิน (ยกเว้นหลานที่อยู่รวมบ้านเดียวกัน) เพราะส่วนใหญ่แล้วญาติของสามีจะเขารวมธุรกิจด้วย แม้จะเป็นญาติก็ยังไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะเคยถูกคค้โกงมาแล้วจากญาติของสามี (ครัวเรือนที่ ๕)

ครอบครัวขยาย

เป็นลักษณะครอบครัวที่แสดงความผูกพันทางเครือญาติอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุที่ญาติพี่น้องใ้ค้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน แม้วาจะแต่งงานมีเหยามีเรือนแล้วก็ตาม ความผูกพันทางสายโลหิตของครอบครัวเดิมมีมาก

ครอบครัวขยายประกอบด้วยสมาชิกหลายชั่วอายุคนมาอยู่รวมกัน และเป็นหน่วย
 หนึ่งที่ทำให้สมาชิกในครอบครัว มีชีวิตความเป็นอยู่ตามสิ่งแวดล้อมภายในบ้านร่วมกัน เป็น
 หน่วยเริ่มแรกที่ทำให้เกิดความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ การค้าขายและการสะสมทรัพย์^{๓๕}
 ระบบครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวที่เรียกว่ามีความมีการจัดแบ่งงานอย่างมีระเบียบวินัย
 เพราะสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวขยายโดยทั่วไป รู้จักบทบาทของตนเองดีว่าอะไรที่คนอื่น
 คาดหวังให้เขาทำ และเชื่อมั่นว่าตนเองทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมทุกสิ่งทุกอย่างก็ยอม
 เรียบร้อยไม่เป็นที่ขัดแย้งแก่ประการใด

ครอบครัวขยายต้องการแรงงานจำนวนมาก ในการผลิตสิ่งนี้เพื่อจัดระบบของ
 แรงงานรวมให้ได้อัตราผลเพียงพอ ทั้งในค่านบริโภคและเป็นผู้ผลิตอีกด้วย ในขณะที่เดียวกัน
 ก็จัดไว้ว่าระบบครอบครัวขยายเป็นครอบครัวที่จัดแบ่งงาน จัดการเรื่องความต่องการพื้น
 ฐาน สวัสดิการยิ่งกว่านั้นก็จัดการเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา การอบรมเด็กหนุ่ม
 สาว ความปลอดภัย และมนุษยสัมพันธ์อีกด้วย ดังนั้นครอบครัวขยายจึงให้ผลอย่างเต็มที่ใน
 การเลี้ยงตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวขยายในสังคมอุตสาหกรรม^{๓๖}

อย่างไรก็ดีความร่วมมือกันในกลุ่มของครอบครัวขยาย จะเกิดผลดีเพียงไรนั้น
 ขึ้นอยู่กับความรู้สึกผูกพันระหว่างกันในหมู่ญาติ และที่สำคัญก็คือ ความรับผิดชอบและการ
 ปกครองที่เข้มงวด และความสามารถของผู้นำครอบครัวหรือหัวหน้าครัวเรือน ในการอุปถัมภ์
 คำชู้สมาชิกในครัวเรือน

ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนของครอบครัวขยาย

ลักษณะบ้านเรือนของครอบครัวขยาย ในแต่ละช่วงฐานะเศรษฐกิจ ไม่มีความ
 แตกต่างกันมากนัก ไม่อาจจะวัดด้วยสายตาจากการมองดูสภาพที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว

^{๓๕} George Peter Murdock, Social Structure (New York: The Macmillan Company, 1960), p.72.

^{๓๖} Adul Wichiencharoen, Op. cit., p. 37.

ซึ่งก็เป็นของธรรมดาในสังคมปัจจุบันที่ยังต้องการความทัดเทียมกัน มีหน้ามีตาในสังคมที่แวดล้อมรอบตัวเราโดยไม่ถูกมองอย่างต่ำต้อยนัก

ครอบครัวขยายในครัวเรือนที่มีฐานะยากจน เนื้อที่บ้านมีอาณาเขตกว้างพอสมควร มีบริเวณสำหรับปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มรื่นแก่บ้านได้ ลักษณะบ้านก็คล้ายกับครอบครัวของหมู่บ้านกลางทั่ว ๆ ไป แมวจะเป็นบ้านเช่า เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวจัดแบ่งห้องเป็นส่วนสัดส่วนตาม แต่เนื่องจากมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากเกินไป (๑๐ คน) สิ่งของเครื่องใช้ก็จะวางปะปนกันส่วนใหญ่ บ้านเช่าในลักษณะนี้ปลูกอย่างถูกสุขลักษณะติดกับบ้านเช่าในเขตโรงงานอุตสาหกรรม การที่ปลูกติดกับย่านการค้า ซึ่งแม่จะเป็นถนนซอยแคบก็เป็นทำเลการค้าขาย เพราะการคมนาคมติดต่อสะดวก มีรถวิ่งผ่านเขาออกได้หลายทาง ผู้คนในละแวกบ้านประกอบควยผู้คนทั้งเก่าและใหม่มีหลายฐานะปะปนกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วเป็นบ้านของหมู่บ้านนี้ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของแต่ละครัวเรือนจึงเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ แม่แต่การสังสรรค์ระหว่างครอบครัว ซึ่งมีฐานะในระดับเดียวกันก็ไม่มี ความสนใจเรื่องส่วนตัวกันมีน้อยมาก (ครัวเรือนที่ ๖) สำหรับที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ลักษณะของบ้านมีการต่อเติมเพิ่มขึ้นตามขนาดของครอบครัวแบ่งเป็นเรือนหลังใหญ่และหลังเล็ก มีอาณาเขตกว้างขวางพอสมควร มีสนามหญ้า ปลูกต้นไม้ยืนต้นตามบริเวณบ้านขอบเขตของบ้านมีรั้วรอบขอบชิด ภายในบ้านมีเฟอร์นิเจอร์ประดับทั่ว ๆ ไป และมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่จำเป็นพร้อมมูล เนื่องจากที่ตั้งของบ้านปลูกอยู่ในเขตที่แวดล้อมด้วยเรือนสวนของคหบดีเก่า ปลูกชิดลำคลองและน้ำประปายังเขาไม่ถึง จึงต้องอาศัยนำคลองเช่นเดียวกับบ้านอื่น ๆ ในละแวกบ้านเดียวกัน การที่ถนนซอยมีรถวิ่งผ่านเขาออกเสมอ และมีทางเขาออกเพียงทางเดียว อยู่ห่างจากเขตชุมชนไม่ไกลนักประมาณ ๑ กิโลเมตร ละแวกบ้านแถบนี้ผู้คนรู้จักกันเป็นอย่างดี เพราะเคยมีการร่วมมือกันเป็นกลุ่มก่อนในการพัฒนาถนนซอย เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับยานพาหนะวิ่งเขาออก ตลอดจนป้องกันถนนทรุดเมื่อเกิดน้ำท่วมในฤดูฝน (ครัวเรือนที่ ๗) ส่วนครอบครัวที่เพิ่งมาอยู่ใหม่ปลูกบ้านในเขตสวนลึกซึ่งมีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเต็มไปหมด ลักษณะของบ้านเป็นบ้านปลูกใหม่ ออกแบบทันสมัยปลูกในเนื้อที่กว้างขวาง มีบริเวณปลูกผักสวนครัวและต้นไม้ยืนต้น มีบ่อเลี้ยงปลา บ้านที่เพิ่งปลูกใหม่

เป็นบ้านหลังเล็กของบุตรสาวและบุตรชาย ส่วนบ้านใหญ่เป็นบ้านของหัวหน้าครัวเรือน
 ภายในบ้านหลังใหญ่ประดับด้วยเฟอร์นิเจอร์มีราคา มีการประดับตกแต่งห้องอย่างสวยงาม
 ส่วนบ้านหลังเล็กไม่ค่อยมีสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นมากนัก เพราะมักจะใช้ร่วมกับบ้านหลัง
 ใหญ่ ที่ตั้งของบ้านอยู่ห่างจากชุมชนใหญ่ประมาณครึ่งกิโลเมตร อยู่ห่างจากตลาดประมาณ
 ๓๐ เมตร ละแวกบ้านสวนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย มีร้านค้าบางและจะเป็นร้านค้าขายของ
 เบ็ดเตล็ดทั่วไป เนื่องจากเป็นเขตที่มีผู้อยู่อาศัยมาก และไม่เคยมมีการร่วมมือกันเป็น
 กลุ่มก้อน ผูกรุ่นในละแวกบ้านจึงไม่มีความสนิทสนมกันแต่อย่างใด (ครัวเรือนที่ ๕) ครอบครัว
 ครัวที่มีฐานะร่ำรวยเป็นครอบครัวที่มีภูมิฐานะเดิมอยู่ในชุมชนนี้ และมีอาชีพทำสวนเป็น
 เจ้าของที่ดิน และเรือกสวนไร่นาอยู่หลายแห่ง ลักษณะบ้านก็มีสภาพตอเดิมอยู่หลายแห่ง มี
 สภาพเหมือนบ้านในเขตชนบทคือเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง มีโคกนโถงแบ่งเป็นบ้านหลังเล็ก
 และบ้านหลังใหญ่ มีสองหลังซึ่งเป็นที่อยู่ของชาย - สะโกลควย ส่วนบ้านหลังเล็กเป็นที่อยู่
 ของลูกที่ยังเป็นโสด อาณาเขตของบ้านกว้างมาก มีรั้วรอบขอบชิด บริเวณโดยรอบเป็นอา
 ณาเขตสวนแต่อยู่ติดกับถนนซอยซึ่งมีทางรถวิ่งเข้าออกได้ทางเดียว ใกล้เคียง ๆ ละแวกบ้าน
 ประกอบด้วยบ้านของเพื่อนบ้าน ซึ่งมีอยู่หลายสิบหลัง เพื่อนบ้านก็มีทั้งคนอยู่เก่าและย้ายมา
 อยู่ใหม่ พวกที่ย้ายมาอยู่ใหม่ได้อพยพมาอยู่เมื่อประมาณ ๖ - ๗ ปีมาแล้ว ส่วนใหญ่แล้วมี
 ฐานะยากจนมากเพราะอพยพมาจากต่างจังหวัด เพื่อมาตั้งหลักแหล่งในเมืองหลวง โดย
 เป็นคนงานตามโรงงานอุตสาหกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านมีอยู่อย่างใกล้ชิด
 เฉพาะครอบครัวที่อยู่มาแต่เดิม ละแวกบ้านแถบนี้อยู่ห่างจากชุมชนเขตตลาดใหญ่ประมาณ
 ๓ กิโลเมตร และเป็นบริเวณที่น้ำประปายังไม่ถึงต้องใช้น้ำทางลำคลองและคุน้ำตาม
 เรือกสวน (ครัวเรือนที่ ๕)

ลักษณะวงศาคณาญาติและภูมิหลังทางครอบครัวของหัวหน้าครัวเรือน

ครัวเรือนที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ เป็นครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว
 เป็นผู้ได้รับการเลี้ยงดูมากกว่าจะเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจของครอบครัว ได้แก่ บิดา
 มารดาของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งอยู่ในวัยชรา พี่สาวของหัวหน้าครัวเรือนทั้งที่เป็นโสดและ
 แต่งงานแล้วตกพุ่มหมายเพราะคู่สมรสถึงแก่กรรม และยังมีหลานของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งมี

ทั้งหลานสายโลหิตและหลานสะใภ้ จำนวน ๕ คน สมาชิกในครัวเรือนจึงมีทั้งหมด ๑๐ คน แม้จะมีผู้หารายได้ ๕ คน แต่ปกติแล้วหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้รับผิดชอบเศรษฐกิจของครอบครัวเพียงผู้เดียว เพราะอีก ๓ คน คือ พี่และหลานคนโตมีรายได้พอเลี้ยงตัวเองได้เท่านั้น ไม่อาจจะรับภาระทางบ้านได้เลย

หัวหน้าครัวเรือนเป็นคนพื้นบ้านเดิมมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจน แต่อาศัยที่มีความมานะพยายามในการศึกษาเล่าเรียนจึงมีโอกาสได้งานทำที่มีรายได้สามารถให้ความอุปการะแก่ญาติสนิทได้ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด (๔ คน) หัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นบุตรคนสุดท้องสามารถเอื้อเพื่อแก่ญาติได้เพียงคนเดียว และได้รับการศึกษาสูงที่สุดในจำนวนพี่น้องทั้งหมด การติดต่อกับญาติวงนอกครัวเรือนซึ่งอยู่คนละจังหวัดก็ยังมีอยู่แต่ไม่สม่ำเสมอ เพราะหลังจากที่หัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษา และได้งานทำแล้วก็เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครและเมื่อเห็นว่า หลังจากที่มีบิดาปลดเกษียณการทำงานในรัฐวิสาหกิจแล้ว ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง พี่น้องที่แยกกันอยู่ก็ประสบความเดือดร้อนในปัญหาเดียวกัน รวมทั้งเรื่องการเงินด้วยจึงตกลงการจะเป็นผู้แก้ไขปัญหาเอง จึงได้รับมาอยู่ด้วยและเป็นผู้รับภาระด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเอง (ครัวเรือนที่ ๖) ครัวเรือนของครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับกลาง นอกจากประกอบอาชีพพ่อแม่แล้ว ยังมีบิดามารดาและน้องชายของฝ่ายหญิง สมาชิกในวงศ์ญาติทั้งหมด (๗ คน) มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทุกคน เป็นครอบครัวที่ไม่มีปัญหาใด ๆ ทางเศรษฐกิจ เพราะหัวหน้าครัวเรือนมีความขยันขันแข็งในหน้าที่การงาน เป็นผู้รับผิดชอบภาระทางเศรษฐกิจ โดยไม่ต้องรบกวนญาติคนอื่น ครอบครัวนั้นนอกจากบุตรของหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่มีรายได้ของตนเองทั้งสิ้น จะมากหรือน้อยก็เป็นรายได้ที่สามารถใช้จ่ายใช้สอยส่วนตัวได้โดยไม่เดือดร้อนผู้อื่น หัวหน้าครัวเรือนมีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดภาคเหนือ บิดามีอาชีพค้าขายพอเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่ขัดสนนัก แต่ก็ไม่สามารถจะอยู่อย่างพุ่มเฟียได้ ประสบการณ์ในอดีตทำให้หัวหน้าครัวเรือนต้องการทำงานหาเงินเก็บไว้จำนวนมาก หัวหน้าครัวเรือนเป็นบุตรคนโตในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๓ คน ซึ่งเมื่อแต่งงานมีเหย้ามีเรือนแล้ว ก็แยกย้ายกันไปอยู่ที่อื่น ปัจจุบันหัวหน้าครัวเรือนก็ยังมีการติดต่อกับบิดามารดา ส่วนกับพี่น้องนั้นมีเป็นเพียงครั้งคราวเมื่อมีธุระจำเป็นหรือใน

โอกาสสำคัญ ๆ เท่านั้น หัวหน้าครัวเรือนเมื่อจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่จังหวัดกมุขมิลำเนาเดิมของตนแล้ว และย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร เรียนจนจบการศึกษาชั้นอุดมศึกษา มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคงสร้างฐานะของตนได้ก็พอควรแล้ว เมื่อแต่งงานก็ย้ายมาอยู่บ้านของภรรยา ซึ่งปัจจุบันก็กลายเป็นสินสมรสอันเป็นบำเหน็จรางวัลที่มีค่ามากกว่าของฝ่ายหญิงมอบให้ โดยยังอยู่อาศัยร่วมกันเช่นเดิม (ครัวเรือนที่ ๗)

อีกกรณีหนึ่งที่เมื่อบุตรสาวแต่งงานความเป็นห่วงของบิดามารดา ยังมีมากไม่ต้องการให้ย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะเห็นว่าการสร้างฐานะทางครอบครัวของบุตรเขยยังไม่มั่นคงพอจึงให้บุตรสาวนำสามีมาอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างพี่น้องญาติสนิท ทั้งญาติสายโลหิตและญาติเกี่ยวดองเห็นเด่นชัดมากในครอบครัวนี้ เพราะสมาชิกของครอบครัวทุกคน (๑๐ คน) มีความเข้าใจและช่วยเหลือกันดี หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ได้รับเกียรติอย่างสูงจากทุก ๆ คน เพราะเป็นผู้รับภาระทุกอย่างในเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัวโดยมีบุตรเขยเป็นผู้รับผิดชอบรวมในเรื่องความปลอดภัย เมื่อหัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่ หัวหน้าครัวเรือนยินดีเป็นผู้รับภาระเศรษฐกิจของครัวเรือนเอง เพราะเห็นว่าบุตรทุกคนมีรายได้เป็นของตัวเอง ยกเว้นบุตรคนเล็กที่กำลังศึกษาอยู่ แมว่าหัวหน้าครัวเรือนจะมีกมุขมิลำเนาเดิมอยู่ทางจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่การที่ย้ายมาอยู่ในกรุงเทพมหานครหลายปีแล้ว จึงมีชีวิตคุ้นเคยกับความเป็นอยู่ในเขตเมืองหลวงเป็นอย่างดี หัวหน้าครัวเรือนมีกำเนิดในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลาง ควบคุมเหตุที่เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๔ คน จึงมีชีวิตที่สุขสบายกว่าพี่ ๆ มาตั้งแต่แรก การติดต่อกับญาติสนิท เช่น พี่ ๆ น้อง ๆ ฝ่ายตนยังมีอยู่เป็นครั้งคราวและมักจะเกี่ยวเนื่องในโอกาสสำคัญ ความขยันขันแข็ง รู้จักการกระหม่อมกระแหม่ม ทำให้หัวหน้าครัวเรือนมีต้องรบกวนญาติคนอื่นที่มีฐานะดีกว่าตน โดยเฉพาะญาติสนิทของภรรยาซึ่งมีฐานะดี หัวหน้าครัวเรือนสามารถปลูกบ้านให้ครอบครัวได้ หลังจากที่ได้เพียรพยายามมาเป็นเวลานาน แม้จะแยกครัวเรือนอยู่ต่างหากแต่การติดต่อกับญาติพี่น้องฝ่ายภรรยาก็ยังมีสม่ำเสมอเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะทั้งหัวหน้าครัวเรือนและภรรยา ตลอดจนครอบครัวของบุคคลทั้งสองรู้จักและคุ้นเคยกันมาตั้งแต่แรก (ครัวเรือนที่ ๘) ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูง เป็นครอบครัวขนาดใหญ่

ใหญ่ประกอบด้วยบิณฑาคารา บุตร เชย สะใภ้ และหลาน (จำนวนทั้งหมด ๑๑ คน) การรวมกลุ่มระหว่างญาติพี่น้องย่อมมีมากและเป็นการตั้งเอาญาติเกี่ยวของเข้ามาใกล้ชิดสนิทสนมกันด้วย การเป็นครอบครัวขนาดใหญ่มีได้คือครอบครัวเรื่องราวทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด เพราะหัวหน้าครัวเรือนสามารถเลี้ยงดูสมาชิกทุกคนได้ การที่บุตรสาวและบุตรชายแม่จะแต่งงานมีบุตรแล้ว ยังอาศัยอยู่กับครอบครัวเดิมก็เพราะมีความผูกพันกับครอบครัวเดิมมากและยังต้องพึ่งพา การะเศรษฐกิจของครอบครัวเดิมอยู่ และเป็นความต้องการของบิณฑาคาราคด้วย ความเป็นอยู่ของครอบครัวฐานะร่ำรวย ซึ่งคุ้นเคยกับชีวิตแบบชาวสวนจะเป็นเรื่องที่แตกต่างกันจากครอบครัวสมัยใหม่ เพราะดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ยิ่งหัวหน้าครัวเรือนเป็นคนในท้องถิ่นและประกอบอาชีพเกี่ยวกับบิณฑาคารา อิทธิพลทางความคิดของครอบครัวเดิมมีอยู่มากและไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ โดยง่าย การถือกำเนิดในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย หัวหน้าครัวเรือนจึงเป็นที่รู้จักกันดีในครอบครัวอันแถบละแวกบ้าน หัวหน้าครัวเรือนยังมีความรู้สึกผูกพันกับญาติพี่น้องฝ่ายตนมาก แม่จะย้ายมาอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงก็ตาม โดยที่กลายเป็นหัวหน้าครัวเรือนเมื่อบิณฑาคาราของภรรยาสิ้นชีวิตลง จึงตระหนักในความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยที่จะปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอในการติดต่อเยี่ยมเยียนครอบครัวเดิม เพราะยังมีผลประโยชน์ในเรือสวนของบิณฑาคาราอยู่ด้วย หัวหน้าครัวเรือนเป็นบุตรคนโต ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๓ คน แม่จะต้องมาอยู่กับภรรยาในที่ดินเรือสวนอันเป็นมรดกของภรรยาแต่ความใกล้ชิดมีในญาติฝ่ายตนมากกว่า เพราะการไปเยี่ยมเยียนกระทำได้สะดวก เนื่องจากอยู่ไม่ไกลกันนัก (ครัวเรือนที่ ๕)

ความสัมพันธ์ในหมู่ญาติของแต่ละครอบครัวนั้น เมื่อพิจารณาในรายละเอียดอันประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันและการวางแผนในอนาคตของญาติแต่ละคน สภาพแวดล้อมที่ญาติคนใดกำลังเผชิญอยู่ย่อมมีการแสดงออกด้านพฤติกรรม ที่อาจแตกต่างกันออกไป เพื่อที่จะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ตามบทบาททางญาติทั้งของญาติสายโลหิต และญาติเกี่ยวคอง ตารางต่อไปนี้จึงระบุปัจจัยสำคัญ ๆ ที่จะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทต่อไป

ตารางที่ ๑ ครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ครัวเรือนที่ ๑

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถาน ภาพการ สมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๓๖	ประถมศึกษา	หัวหน้าครัว เรือน	จ.ขอนแก่น	รับราชการ รับจ้าง	๑๗๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๒๓	ประถมศึกษา	ภรรยา	กทม.	รับจ้าง	๖๕๐ บ.	แต่งงาน
๓. ค. ข. ค.	ชาย	๔	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๔. ค. ข. ง.	ชาย	๑	-	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๕. นาง จ.	หญิง	๔๖	ประถมศึกษา	แม่ยาย	กทม.	-	-	หย่าร้าง
๖. นาย ฉ.	ชาย	๒๐	มัธยมศึกษา	น้องภรรยา	กทม.	รับจ้าง	๕๐๐ บ.	โสด

ครัวเรือนที่ ๑ เป็นครอบครัวของคู่สมรสวัยกลางคนฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ (ยากจน) ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๖ คน คือ สามี (อายุ ๓๖ ปี) เป็นหัวหน้าครัวเรือน

จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๓) มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ประกอบอาชีพ
 ๒ ประเภท คืออาชีพหลัก รับราชการในตำแหน่งพนักงานขับรถในหน่วยงานของกรมการ
 ปกครอง กระทรวงมหาดไทย อาชีพรองคือขับรถรับจ้าง มีเงินรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ
 ๑,๓๐๐ บาท สำหรับอาชีพรองนี้ทำรายได้ไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาสและเวลาว่าง มีได้
 ทำประจำทุกวัน เป็นผู้ได้รับผิดชอบเรื่องภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัวโดยตลอด ส่วน
 ภรรยา (อายุ ๒๓ ปี) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๕) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่
 กรุงเทพมหานคร อาชีพรับจ้างเป็นลูกจ้างรายวันในโรงงานอุตสาหกรรมทำหลอดไฟ มี
 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๆ ละ ๖๕๐ บาท มีบุตร ๒ คน บุตรชาย ๑ คน และบุตรสาว
 ๑ คน บุตรชายอายุ ๔ ปี กำลังเรียนหนังสือในชั้นอนุบาล ส่วนบุตรสาวคนเล็ก อายุ ๑ ปี
 ยังไม่ถึงเกณฑ์เรียน นอกจากนี้ก็มีแม่ยาย (อายุ ๔๖ ปี) ซึ่งหย่ากับสามีเดิม จบการ
 ศึกษาในระดับประถมศึกษา (ป. ๔) ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ได้มาอาศัยอยู่
 ด้วยโดยไม่มีอาชีพใด ๆ และน้องชายโสดของภรรยา (อายุ ๒๐ ปี) จบการศึกษาระดับ
 มัธยมศึกษา (ม.๓.๒) ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่กรุงเทพมหานคร อาชีพ พนักงานขายของ
 ในร้านขายของชำในเขตละแวกบ้าน มีรายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ยเดือนละ ๕๐๐ บาท

ลักษณะที่อยู่อาศัยของครอบครัวนี้เป็นบ้านเช่าราคาถูก เป็นบ้านขนาดเล็กชั้น
 ครึ่ง ไม่มีบริเวณ ปลูกติดกับถนนซอยขนานไปกับคูน้ำตามร่องสวน คานหน้าอยู่ติดกับคูน้ำ
 ซึ่งโง่ประโยชน์ในการซักล้าง เพราะยังไม่มีน้ำประปา หรือน้ำบาดาลใช้ในเขตละแวก
 บ้านแถบนี้ ขนาดของบ้านคับแคบมาก ไม่มีการจัดแบ่งห้องเป็นสัดส่วน ความกว้างยาว
 ของห้องประมาณ ๓ + ๕ เมตร ชั้นบนสุดซึ่งเป็นห้องเล็ก ๆ ๑ ห้อง เป็นที่พักอาศัยของ
 แม่ยาย และน้องชายของภรรยา ส่วนห้องใหญ่ชั้นล่าง เป็นห้องของหัวหน้าครัวเรือน
 ภรรยา และบุตร คานหลังบ้านมีห้องน้ำและครัวขนาดเล็ก มีเครื่องหุงต้มวางและแขวน
 เรียงรายอยู่โดยรอบ ชาวของเครื่องใช้ในบ้านวางไว้อย่างไม่มีระเบียบ ไม่มีทรัพย์สิน
 มีค่าแต่อย่างใด ผู้คนในเขตละแวกบ้านรู้จักสนิทสนมกันดี ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่มีฐานะ
 อยู่ในระดับเดียวกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ

ตารางที่ ๒ ครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ครัวเรือนที่ ๒

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๕๑	ประถมศึกษา	หัวหน้าครัว เรือน	กทม.	ค้าขาย	๔๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๕๒	ประถมศึกษา	ภรรยา	กทม.	ค้าขาย		แต่งงาน
๓. น.ส.ค.	หญิง	๒๘	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับราชการ	๒๐๐๐ บ.	โสด
๔. นาย จ.	ชาย	๒๗	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับจ้าง	๓๐๐๐ บ.	โสด
๕. นาย ฉ.	ชาย	๒๕	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๖. น.ส.ช.	หญิง	๒๓	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๗. น.ส.ข.	หญิง	๒๑	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๘. น.ส.ณ.	หญิง	๑๘	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๙. นาย ญ.	ชาย	๑๗	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๒ เป็นครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ฐานะทางเศรษฐกิจระดับยากจน และเป็นครอบครัวของคู่สมรสวัยสูงอายุ คือสามี (อายุ ๕๑ ปี) ภรรยา (อายุ ๕๒ ปี) บุตรสาว ๔ คน (อายุ ๒๘ ปี, ๒๓ ปี, ๒๑ ปี และ ๑๘ ปี) บุตรชาย ๓ คน (อายุ ๒๗ ปี, ๒๕ ปี และ

๑๙ ปี ตามลำดับ) สามีนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป. ๙) ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ด ส่วนภรรยาจบการศึกษาระดับเดียวกัน (ป.๙) ได้ช่วย สามีนทำมาหากินด้วยกัน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ ๔๐๐๐ บาท สมาชิกทุกคนในครอบครัวนี้ มีภูมิลำเนาเดิมในกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น บุตรสาวคนโตและบุตรชายคนรองเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่บิดามารดาได้ในการช่วยส่งเสียของโตเขาเรียน บุตรทั้งสองคนนี้ได้ รับประทานอาหารในระดับอุดมศึกษา แต่ประกอบอาชีพต่างกัน คือ บุตรสาวรับราชการเป็น อาจารย์สอนหนังสือในวิทยาลัยการศึกษาแห่งหนึ่ง มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๒๐๐๐ บาท ส่วนบุตรชายเป็นพนักงานในธุรกิจรับเหมาก่อสร้างของเอกชน มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๓๐๐๐ บาท บุตรชายหญิงคนอื่นไม่มีบทบาทเรื่องอาชีพใด ๆ เพราะยังศึกษาอยู่ทุกคน

ลักษณะที่อยู่อาศัยของครอบครัวนี้ เป็นเรือนไม้ห้องแถวคูหาเดี่ยว ขนาด ๔/๑๒ เมตร ไม่มีบริเวณลาน ปลูกติดกับถนนใหญ่ อยู่ใกล้ตลาดแคบคนในเขตละแวกบ้านไม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน สภาพของบ้านคับแคบ เพราะชั้นล่างเป็นร้านค้า ส่วนชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย แต่มีการจัดแบ่งห้องเป็นสัดส่วนมี ๒ ห้องนอน และเฉลียงชั้นบนก็ใช้เป็นที่พักอาศัยของบุตรชายคนที่สอง ในจำนวน ๒ ห้องนอน ห้องหนึ่งเป็นห้องส่วนตัวของหัวหน้าครัวเรือนและภรรยา ส่วนอีกห้องหนึ่งเป็นห้องของบุตรสาว และบุตรชายคนอื่น ๆ ไขว่รวมกัน โดยไขว่ขนาดใหญ่นักห้องใหญ่เป็นสัดส่วน ชั้นล่างนอกจากจะเป็นร้านค้าแล้วคานในซึ่งเป็นห้องโล่ง ๆ ก็ใช้เป็นที่พักอาหาร รับประทานอาหาร และเก็บของด้วย ถัดไปคานหลังสุดเป็นห้องครัวและห้องน้ำ คานหลังบ้านไม่มีทางออกเพราะปลูกติดกับห้องแถวอื่น บรรยากาศในบ้านจึงค่อนข้างอึดอัด ทรัพย์สินมีค่าของครอบครัวนี้ล้วนแต่เป็นของเก่าที่ใช้งานมานานแล้วทั้งสิ้น ได้แก่ โทรทัศน์ ตู้เย็นเล็ก และวิทยุกระเป่าหัว เป็นต้น

ตารางที่ ๓

ครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว

ครัวเรือนที่ ๓

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถาน ภาพการ สมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๓๑	อุดมศึกษา	หัวหน้าครัว เรือน	กทม.	รับจ้าง	๕,๗๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๒๗	เตรียมอุดมศึกษา	ภรรยา	กทม.	รับจ้าง	๒,๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๓. ค. ช. ค.	ชาย	๓ ปี	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๔. ค. ฉ. ง.	หญิง	๓ เดือน	-	บุตร	กทม.	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๓ เป็นครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง เป็นครอบครัวของคู่สมรสวัยหนุ่มสาว ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๔ คน คือ สามี (อายุ ๓๑ ปี) ภรรยา (อายุ ๒๗ ปี) บุตรชาย (อายุ ๓ ปี) และบุตรสาว (อายุ ๓ เดือน) สามีจบการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร ประกอบอาชีพเป็นพนักงานของธนาคารกรุงเทพ จำกัด มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๕,๗๐๐ บาท ส่วนภรรยาจบการศึกษา ระดับเตรียมอุดมศึกษา (ม.ศ.๕) ทำงานอยู่ที่เดียวกับสามี มีรายได้เดือนละประมาณ ๒,๐๐๐ บาท มีภูมิลำเนาเดิมในกรุงเทพมหานคร บุตรทั้งสองคนมีภูมิลำเนาเดิมในจังหวัดเดียวกัน บุตรชายคนโตกำลังศึกษาในระดับอนุบาล ส่วนบุตรสาวคนเล็กยังเป็นเด็กทารก ซึ่งฝากให้ยายเลี้ยงตอนกลางวันในวันทำงาน ส่วนวันหยุดประจำสัปดาห์ บิดามารดาของเด็กจะเป็นผู้เลี้ยงดูเอง

ลักษณะที่อยู่อาศัยของครอบครัวนี้ เป็นบ้านชั้นเดียวทันสมัย ซึ่งปลูกในที่ดินจัดสรร มีอาณาบริเวณสำหรับปลูกต้นไม้ เนื้อที่บ้าน ๖๐ ตารางวา ปลูกอยู่ทางชุมชนใหญ่มาก จึงต้องมียานพาหนะของตนเองในการเดินทางไปมา การจัดตกแต่งบ้านสมฐานะ แบ่งเป็น ๓ ห้องนอน ปกติแล้วใช้เพียงห้องนอนเดียว เพราะนำบุตรมาอยู่ด้วยกัน เนื่องจากบุตรยังเล็กอยู่ นอกจากนั้นก็ยังมีห้องรับแขก ห้องนำ และห้องครัว ทรัพย์สินที่มีค่ามีเพียงโทรทัศน์ และตู้เย็นขนาดเล็ก เครื่องประดับตกแต่งบ้านมีน้อยชิ้น ครอบครัวในเขตละแวกบ้านแถบนี้ไม่มีความสนิทสนมกันเลย เพราะมักจะเป็นครอบครัวที่เพิ่งย้ายมาอยู่ใหม่

ตารางที่ ๔ ครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ครัวเรือนที่ ๔

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๓๐	อุดมศึกษา	หัวหน้าครัว- เรือน	จ.ร้อยเอ็ด	รับจ้าง	๒๕๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๓๐	อุดมศึกษา	ภรรยา	กทม.	รับจ้าง	๓๕๐๐ บ.	แต่งงาน
๓. ค. ช. ค.	ชาย	๒	-	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๔. ค. ช. ง.	ชาย	๑	-	บุตร	กทม.	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๔ เป็นครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูง (ร่ำรวย) สมรสอยู่ในวัยหนุ่มสาว ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๔ คน คือสามี (อายุ ๓๐ ปี) ภรรยา (อายุ ๓๐ ปี) และบุตรชายอีก ๒ คน (อายุ ๒ ปี และ ๑ ปี ตามลำดับ) สามีจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ปริญญาโท) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบ

อาชีพในธุรกิจของเอกชน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ มีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณ ๖,๕๐๐ บาท ภาระจากการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) ประกอบอาชีพในธุรกิจของเอกชน ประเภทเสื้อผ้าสำเร็จรูป และผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๓,๕๐๐ บาท ส่วนบุตรทั้งสองยังอยู่ในวัยเด็กไม่ถึงเกณฑ์เรียน เนื่องจากทั้งสามีและภรรยาต้องทำงานนอกบ้าน จึงต้องฝากฝังบุตรให้อยู่ในความดูแลของญาติฝ่ายสามี คือ ย่า ซึ่งอยู่ใกล้กัน ด้วยเหตุที่ครอบครัวนี้มีฐานะดีจึงจ้างคนรับใช้คอยดูแลทำความสะอาดบ้าน และช่วยดูแลบุตรเป็นครั้งคราว

ลักษณะที่อยู่อาศัย มีบริเวณบ้านกว้างขวางประมาณ ๒๐๐ ตารางวา เป็นบ้าน ๒ ชั้นทันสมัย ชั้นบนมี ๒ ห้องนอน (แต่ใช้เพียงห้องเดียว) ๑ ห้องน้ำ ชั้นล่างมี ๕ ห้อง คือ ห้องรับแขก ห้องเก็บของ ห้องคนรับใช้ ห้องครัว และห้องน้ำ เป็นบ้านซึ่งอยู่ติดกับถนนใหญ่อยู่ห่างจากเขตชุมชนใหญ่ประมาณ ๔ กิโลเมตร ละแวกบ้านมีบ้านเรือนปลูกไว้เป็นหย่อม ๆ แต่ละบ้านอยู่ห่างกันมาก สามารถไหววนกันได้เพียงเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กัน ๒ - ๓ บ้าน ความร่วมมือกันเป็นกลุ่มก้อนในเขตละแวกบ้านนี้ไม่มีเลย ทรัพย์สินของครอบครัวนี้ล้วนเป็นของดีมีราคาทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นเพราะหัวหน้าครัวเรือนมาจากครอบครัวฐานะดีมาก การจัดตกแต่งบ้านประดับด้วยเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องประดับบ้านราคาแพง มีเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างพร้อมมูล

ครัวเรือนที่ ๕ ครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ครัวเรือนที่ ๕

สมาชิกของ กลุ่มชาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๔๔	มัธยมศึกษา	สามี	กทม.	-	-	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๔๔	ประถมศึกษา	หัวหน้าครัว- เรือน	กทม.	ค้าขาย	๑๖๐๐๐๐ป.	แต่งงาน
๓. นาย ค.	ชาย	๒๖	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับจ้าง	๑๕๐๐ ป.	โสด
๔. น.ส. ง.	หญิง	๒๕	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับจ้าง	๓๕๐๐ ป.	โสด
๕. นาย จ.	ชาย	๒๓	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับจ้าง	๑๕๐๐	โสด
๖. น.ส. ฉ.	หญิง	๒๒	ประถมศึกษา	หลานของ สามี	กทม.	รับจ้าง	๑๕๐๐	โสด

ครัวเรือนที่ ๕ เป็นครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว ฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูง (ร่ำรวย) เป็นครอบครัวของคู่สมรสวัยกลางคน ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมี ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดเดียวกันหมด คือ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๖ คน คือ สามี (อายุ ๔๔ ปี) ภรรยา (อายุ ๔๔ ปี) บุตรชาย ๒ คน (อายุ ๒๖ ปี และ ๒๓ ปีตามลำดับ)

บุตรสาว (อายุ ๒๕ ปี) และหลานสาวของสามี (อายุ ๒๒ ปี) ครอบครัวนี้หัวหน้าครัวเรือน คือ ภรรยา ซึ่งเป็นผู้รับภาระทางเศรษฐกิจทุกอย่าง เนื่องจากสามีล้มเจ็บไม่อาจจะประกอบอาชีพใดที่เห็นเค็ม สามีจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.ศ.๒) ไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ เลยนับตั้งแต่ล้มเจ็บและป่วยไข้เรื่อยมา ภรรยาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๕) ประกอบอาชีพค้าขายส่วนตัว และมีธุรกิจในรูปแบบของหุ้นส่วนด้วย คือ ดำเนินธุรกิจภัตตาคารของตนเอง ๒ แห่ง ทั้งในเขต ละแวกบ้านที่อยู่อาศัย และเขตชุมชนอื่นที่เจริญมากแล้ว เช่นแถบถนนเพชรบุรีตัดใหม่ นอกจากนี้ก็มีธุรกิจการโรงแรมของสามีซึ่งได้โอนมาเป็นของภรรยาเรียบร้อยแล้ว รายได้เฉลี่ยในแต่ละเดือนเป็นจำนวนสูงมากประมาณ ๑๖๐,๐๐๐ บาท ด้วยเหตุที่มีธุรกิจซึ่งต้องรับผิดชอบมากจึงได้อาศัยไหว้วานบุตรชาย และหลานสาวของสามีคอยดูแลร้านค้าให้ โดยมีเงินค่างจางคอยแทนแต่ละเดือนเป็นจำนวนเงินเท่ากัน (๑,๕๐๐ บาท) บุตรชายเป็นผู้ออกไปติดต่อกับช่างนอกในขณะที่หลานสาวของสามีซึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๖) เป็นผู้ดูแลกิจการของภัตตาคารรวมกันกับอาสะโก บุตรชาย จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) บุตรสาวจบการศึกษาระดับเดียวกันกับบุตรชาย ประกอบอาชีพพนักงานในธุรกิจเอกชนประเภทงานโฆษณา มีรายได้เดือนละประมาณ ๓,๕๐๐ บาท

ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นตึกแถว ๔ ชั้นครึ่ง ขนาด ๕ / ๑๕ เมตร มี ๓ ห้องนอน ชั้น ๑ และชั้น ๒ เป็นร้านค้าขายอาหารสำหรับลูกค้า ซึ่งมีการประดับตกแต่งด้วยรสนิยมแบบชาวตะวันตก มีเครื่องประดับห้องที่ทันสมัย ชั้น ๓ มีห้องนอน ๑ ห้อง คือห้องของหัวหน้าครัวเรือนและสามี ส่วนชั้น ๔ มีห้องนอน ๒ ห้อง คือ ห้องของบุตรสาวและบุตรชายคนเล็ก และชั้นบนสุดเป็นห้องนอนสำหรับบุตรคนที่ ๓ ห้องน้ำมี ๒ ห้องอยู่ที่ชั้น ๑ และชั้น ๒ คานหลังบ้านชั้นกลางเป็นห้องครัว ไม่มีทางออกหลังบ้าน ส่วนคานหลังของชั้น ๒ เป็นที่เก็บของใช้ทั่วไป ชั้นบนสุดซึ่งเป็นห้องเล็กมากเป็นห้องส่วนตัวของบุตรชายคนโต บ้านนี้ปลูกอยู่ห่างจากตลาดใหญ่ประมาณ ๕๐๐ เมตร ผู้คนในเขตละแวกบ้านเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ไม่มีการไหว้วานกันแต่อย่างใด บริเวณละแวกบ้านเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและร้านค้า ประกอบด้วยผู้คนมาอยู่ใหม่เป็นส่วนมาก เพราะเป็นเขตที่เพิ่งได้มีการจัดสรรที่ดินให้เป็นย่านการค้าที่ขยายตัวโดยลำดับ

ตารางที่ ๒

ครัวเรือนของครอบครัวขยาย

ครัวเรือนที่ ๒

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๖๖	มัธยมศึกษา	บิดา	จ.อุบลราชธานี	-	-	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๖๓	ประถมศึกษา	มารดา	จ.สระบุรี	-	-	แต่งงาน
๓. นาง ค.	หญิง	๔๔	ประถมศึกษา	พี่	จ.อุบลราชธานี	รับจ้าง	๔๕๐๐ บ.	หม้าย
๔. น.ส. ง.	หญิง	๓๐	ประถมศึกษา	พี่	จ.อุบลราชธานี	รับจ้าง	๓๐๐ บ.	โสด
๕. นาย จ.	ชาย	๒๘	อุดมศึกษา	หัวหน้าครัวเรือน	จ.อุบลราชธานี	รับจ้าง	๔๐๐๐ บ.	โสด
๖. นาย ฉ.	ชาย	๒๐	เตรียมอุดมศึกษา	หลาน	จ.อุบลราชธานี	รับจ้าง	๓๐๐-๔๐๐	แต่งงาน
๗. นาง ช.	หญิง	๑๙	เตรียมอุดมศึกษา	หลานสะใภ้	กทม.	-	-	แต่งงาน
๘. นาย ซ.	ชาย	๑๘	กำลังศึกษา	หลาน	จ.อุบลราชธานี	-	-	โสด
๙. น.ส. ญ.	หญิง	๑๖	กำลังศึกษา	หลาน	จ.อุบลราชธานี	-	-	โสด
๑๐. น.ส. ฎ.	หญิง	๑๕	กำลังศึกษา	หลาน	จ.อุบลราชธานี	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๒ เป็นครัวเรือนของครอบครัวขยาย ฐานะทางเศรษฐกิจระดับ
ยากจน หัวหน้าครัวเรือนเป็นชายหนุ่มโสด รับผิดชอบภาระทางบ้านเพียงผู้เดียว ครอบครัว
นี้ประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวทั้งหมด ๑๐ คน คือ หัวหน้าครัวเรือน (อายุ ๒๘ ปี)
จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดอุบลราชธานี อาชีพ
พนักงานธนาคารกสิกรไทย มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๔,๐๐๐ บาท บิดามารดาของ
หัวหน้าครัวเรือน (อายุ ๖๖ ปี และ ๖๓ ปี) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.๕)

และประถมศึกษา (ป.๔) บิดามีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันไม่มีอาชีพ และรายได้แต่อย่างใด พี่สาวคนโต (อายุ ๔๔ ปี) ของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งตกพุ่มหมาย เนื่องจากสามีถึงแก่กรรม จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๔) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ จังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่างเย็บผ้าซึ่งได้ค่าจ้างตามผลงาน มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือน ละ ๔๕๐ บาท พี่สาวคนที่สองของหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิงโสด อายุ ๓๐ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๔) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบอาชีพเดียวกับพี่สาวคนโต มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๓๐๐ บาท หลานของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็น บุตรของพี่สาวคนโต มีจำนวนทั้งหมด ๔ คน หลานชายคนโตอายุ ๒๐ ปี แต่งงานแล้ว จบการศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษา (ม.ศ.๕) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบอาชีพเป็นบริกรในภัตตาคารจีน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านเท่าใดนัก มีรายได้เฉลี่ย เดือนละ ๓๐๐ - ๔๐๐ บาท หลานชายคนที่สองอายุ ๑๔ ปี กำลังศึกษาในชั้นเตรียมอุดม ศึกษา (ม.ศ.๕) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนหลานสาวอีก ๒ คน อายุ ๑๖ ปี และ ๑๕ ปี ตามลำดับ กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา (ม.ศ.๓ และ ม.ศ.๒) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดเดียวกันกับมารดาและพี่ ๆ หลานสะใภ้ซึ่งเป็นภรรยาของหลาน คนโต อายุ ๑๕ ปี จบการศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษา (ม.ศ.๕) ไม่ได้ประกอบอาชีพใด ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านเขาคันเคียวในเขตชุมชนมชน มี ๓ ห้องนอน มีห้อง รับแขก ห้องน้ำ และห้องโถงเล็ก ๆ อยู่ติดกับห้องรับแขก ปลูกในเนื้อที่ ๘๖ ตารางวา บริเวณบ้านมีรั้วรอบขอบชิด คานหนาเป็นสนามหญ้าที่คอนข้างรก ปลูกต้นไม้ไว้เป็นหย่อม สำหรับห้องนอนของสมาชิกครอบครัว แบ่งเป็นห้องของหัวหน้าครัวเรือน และหลานชาย ที่กำลังเรียนหนังสืออยู่ ห้องของพี่สาวทั้งสองของหัวหน้าครัวเรือน และบุตรสาวอีกห้อง หนึ่งเป็นห้องของหลานชายของหัวหน้าครัวเรือนและภรรยาของเขา ซึ่งห้องนี้เป็นห้องนอน ที่เล็กที่สุด สำหรับห้องโถงเล็กเป็นที่พักของบิดามารดาของหัวหน้าครัวเรือน ทรัพย์สินของ ครอบครัวนี้มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่จำเป็นได้แก่ตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม ล้วนแต่เป็น ของเก่าใช้งานมานานแล้วทั้งสิ้น ที่ตั้งของบ้านหลังนี้อยู่ในซอยห่างจากถนนใหญ่ประมาณ

๑ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตลาดประมาณอีก ๑ กิโลเมตร ละแวกนี้มีผู้คนที่อยู่กันมาแต่เดิมมีปะปนกันทั้งพวกที่มีฐานะดีและฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบ้านของผู้มีฐานะดีมากกว่า การคมนาคมจำกัดในชอยสูงถนนใหญ่สะดวกเพราะเป็นถนนล่าค่างอย่างที่ดี ผู้คนในเขตละแวกนี้ประกอบคหกรรมบุคคลหลายอาชีพ และมาจากที่อื่น ๆ จึงไม่มีความสนใจซึ่งกันและกัน

ตารางที่ ๗ คริวเรือนของครอบครัวขยาย คริวเรือนที่ ๗

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๖๒	อุดมศึกษา	พ่อตา	กทม.	ข้าราชการ บ้านานู	๓๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๖๐	มัธยมศึกษา	แม่ยาย	กทม.	ค้าขาย	๕๐๐ บ.	แต่งงาน
๓. นาง ค.	หญิง	๓๘	อุดมศึกษา	ภรรยา	กทม.	รับราชการ	๓๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๔. นาย ง.	ชาย	๔๔	อุดมศึกษา	หัวหน้าครัว- เรือน	จ.แพร่	ค้าขาย/ รับจ้าง	๒๕๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๕. นาย จ.	ชาย	๓๓	อุดมศึกษา	น้องภรรยา	กทม.	รับราชการ	๒๗๐๐ บ.	โสด
๖. ค. ช. ฉ.	ชาย	๑๔	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๗. ค. ฉ. ช.	หญิง	๘	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๗ เป็นครัวเรือนของครอบครัวขยาย ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง เป็นครอบครัวคหกรรมส่วยกลางคน ประกอบด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัว

๗ คน คือ สามี (อายุ ๔๔ ปี) ซึ่งเป็นชายใหม่ของครอบครัว และอยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัวเรือน จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดแพร่ ประกอบอาชีพส่วนตัวในธุรกิจหลัก คือ การจัดส่งและซื้อขายของที่ระลึกสำหรับชาวต่างประเทศ อันเป็นธุรกิจแบบเป็นเจ้าของหุ้นส่วน และดำเนินงานเองด้วย มีรายได้เดือนละประมาณ ๒๕,๐๐๐ บาท ซึ่งเงินรายได้นี้รวมทั้งอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจสอบบัญชีของบริษัทค้าเหล็กเอกชน ภรรยา (อายุ ๓๔ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) ประกอบอาชีพรับราชการเป็นครูในโรงเรียนรัฐบาลใกล้ ๆ บ้าน มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท มีบุตรชายหญิง ๒ คน (อายุ ๑๔ ปี) กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา บุตรสาว (อายุ ๘ ปี) กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนญาติที่อยู่ด้วยกันมีภูมิลำเนาเดิม (กรุงเทพมหานคร) ทั้งสิ้น ได้แก่ พ่อตา (อายุ ๖๒ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) เป็นข้าราชการบำนาญ ในสังกัดกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย มีรายได้เดือนละประมาณ ๓,๐๐๐ บาท แมยาย (อายุ ๖๐ ปี) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.ศ.๓) มีอาชีพทำขนมขาย รายได้เดือนละประมาณ ๕๐๐ บาท น้องชายของภรรยา (อายุ ๓๓ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) อาชีพรับราชการในกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย มีรายได้เดือนละประมาณ ๒,๘๐๐ บาท

ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้าน ๒ ชั้น กลางเกาะกลางใหม่ ปลูกในเนื้อที่ ๔๕ ตารางวา มีรั้วรอบขอบชิด บริเวณหน้าบ้านปลูกต้นไม้ยืนต้นในอาณาเขตของบ้านมีบ้าน ๒ หลัง บ้านหลังใหญ่ และหลังเล็ก บ้านหลังใหญ่เป็นที่อยู่เฉพาะหมู่ญาติ ชั้นบนมี ๔ ห้องนอน ห้องโถงเล็ก และห้องน้ำ ส่วนชั้นล่างไม่ไค้กันห้องเป็นส่วนสัค แต่จัดให้ตอนหน้าเป็นห้องรับแขก ตอนกลางเป็นที่โถง และตอนในสุดเป็นที่รับประทานอาหารและทำครัว ส่วนบ้านหลังเล็ก สร้างสำหรับให้คนรับใช้ได้พักอาศัย ใต้ถุนบ้านเป็นห้องเก็บของ ทรัพย์สินมีค่าในบ้านได้แก่ตู้เย็น เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ และรถยนต์ เนื่องจากครอบครัวนี้อาศัยนำจากลำคลองโกลปาน การตั้งบ้านเรือนจึงปลูกคองข้างซิดลำคลอง ด้านหน้าบ้านเป็นถนนซอยที่รุดวิ่งผ่านเขาออกไค้สะดวก อยู่ห่างจากชุมชนประมาณ ๑ กิโลเมตร ผู้คนในละแวกบ้านนี้รู้จักกันดี เพราะเคยช่วยเหลือกันเรื่องพัฒนาถนนซอยเมื่อถึงฤดูฝน

ตารางที่ ๔ ครัวเรือนของครอบครัวขยาย ครัวเรือนที่ ๔

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัม- พันธ์กับ หัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนาเดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๕๕	อุดมศึกษา	หัวหน้า ครัวเรือน	จ. นครราชสีมา	รับราชการ	๕๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๕๓	ประถมศึกษา	ภรรยา	จ. นครราชสีมา	-	-	แต่งงาน
๓. นาง ค.	หญิง	๓๑	อาชีวศึกษา	บุตร	จ. นครราชสีมา	รับจ้าง	๒๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๔. นาย ง.	ชาย	๓๒	อาชีวศึกษา	บุตรชาย	จ. สุพรรณบุรี	รับจ้าง	๓๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๕. น.ส.จ.	หญิง	๒๔	อุดมศึกษา	บุตร	จ. นครราชสีมา	รับราชการ	๒๐๐๐ บ.	โสด
๖. น.ส.ฉ.	หญิง	๒๖	อุดมศึกษา	บุตร	จ. สุโขทัย	รับราชการ	๒๐๐๐ บ.	โสด
๗. น.ส.ช.	หญิง	๒๕	อุดมศึกษา	บุตร	จ. สุโขทัย	-	-	โสด
๘. น.ส.ซ.	หญิง	๒๔	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับราชการ	๒๐๐๐ บ.	โสด
๙. นาย ฉ.	ชาย	๒๒	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๑๐. ค.ช.ญ.	ชาย	๒	-	หลาน	กทม.	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๔ เป็นครัวเรือนของครอบครัวขยาย ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง เป็นครอบครัวของคู่สมรสวัยสูงอายุ ประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวจำนวน ๑๐ คน ได้แก่ สามี (อายุ ๕๕ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดนครราชสีมา ประกอบอาชีพรับราชการในสังกัดกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีรายได้เดือนละประมาณ ๕,๐๐๐ บาท ภรรยา (อายุ ๕๓ ปี) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ ๔ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดเดียวกันกับสามี เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว

บุตรสาวคนโต (อายุ ๓๑ ปี) ซึ่งแต่งงานแล้ว จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดนครราชสีมา อาชีพเป็นพนักงานของบริษัทเอกชนในธุรกิจเกี่ยวกับเครื่องรับวิทยุ และโทรทัศน์ มีรายได้เดือนละประมาณ ๒,๐๐๐ บาท บุตรชาย (อายุ ๓๒ ปี) จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบอาชีพประเภทเดียวกัน และสถานที่เดียวกันกับภรรยา แต่มีรายได้มากกว่าคือเดือนละประมาณ ๓,๐๐๐ บาท บุตรสาวคนที่สอง (อายุ ๒๔ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดนครราชสีมา ประกอบอาชีพรับราชการในกรมและกระทรวงเดียวกันกับบิดา มีรายได้เดือนละประมาณ ๒,๐๐๐ บาท บุตรสาวคนที่สาม (อายุ ๒๖ ปี) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดสุโขทัย อาชีพรับราชการในกรมการแพทย กระทรวงสาธารณสุข มีรายได้เดือนละประมาณ ๒,๐๐๐ บาท บุตรสาวคนที่สี่ (อายุ ๒๕ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร ยังไม่มีงานทำ บุตรสาวคนเล็ก (อายุ ๒๔ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร ประกอบอาชีพรับราชการในโรงพยาบาลหญิง มีรายได้เดือนละประมาณ ๒,๐๐๐ บาท บุตรชายคนเล็ก (อายุ ๒๒ ปี) กำลังศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษา มีภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ก็มีหลานชายซึ่งเป็นบุตรของบุตรสาวคนโต (อายุ ๒ ปี) เกิดที่กรุงเทพมหานคร

ลักษณะที่อยู่อาศัยของครอบครัวนี้ แบ่งเป็น ๒ บ้าน บ้านหลังใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของสามีภรรยา และบุตรที่เป็นโสด ส่วนบ้านหลังเล็กเป็นบ้านซึ่งปลูกใหม่ของบุตรสาว บุตรชายและบุตรของเขา ทั้งสองบ้านปลูกในพื้นที่เดียวกันขนาด ๒๐๐ ตารางวา บ้านหลังใหญ่เป็นบ้าน ๒ ชั้น ทันสมัย ชั้นบนมี ๒ ห้องนอน เป็นห้องของบุตรสาว และห้องพระ ส่วนชั้นล่างมี ๒ ห้องนอน เป็นห้องของสามีภรรยา และห้องของบุตรชาย ห้องรับแขก ห้องน้ำและคานหลังบ้านเป็นห้องครัว ห้องเก็บของ หน้าห้องครัวใช้เป็นที่รับประทานอาหาร บริเวณบ้านปลูกต้นไม้ไว้โดยรอบ มีสนามหญ้าสำหรับนั่งเล่น และบ่อเลี้ยงปลา หลังบ้านเป็นคูนน้ำ เพราะเคยเป็นที่ดินในไร่อกสวนมาก่อน เพอร์นิเจอร์และเครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่มากนัก เช่น ชุดรับแขก นาฬิกาเรือนใหญ่ โทรทัศน์ พัดลม

การขายของในร้าน โดยมีบุตรชายคอยช่วยเหลือด้วย (คร่าวเรือนที่ ๒) ครอบครัวที่มีบุตรช่วยบิดามารดาในการเก็บเงิน บุตรยอมช่วยเหลือเรื่องการค้าได้ มารดาในฐานะที่เป็นเจ้าของธุรกิจเป็นผู้ควบคุมการทำงานของบุตร และแนะนำจัดแบ่งงานให้บุตรได้รับผิดชอบไม่ให้ออกกำลังกายตัวเอง (คร่าวเรือนที่ ๕)

(๓) การหาบุตรของบุตร ค่ายยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป บิดามารดาจึงต้องการให้บุตรเลือกครองของตนเองตามโอกาส แต่ความเป็นห่วงของบิดามารดา ย่อมมี จึงต้องการให้อยู่ในคลุยพิณิจของตนว่าบุตรของบุตรโดยเฉพาะบุตรสาว จะต้องไม่เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่เลวร้ายต่อชีวิตครองเรือนด้วยการมีสามีในอบายมุขต่าง ๆ (คร่าวเรือนที่ ๑) ครอบครัวที่แม่ว่าบิดามารดาจะให้สิทธิแก่บุตรอย่างเต็มที่ แต่มารดาก็ยังต้องการเป็นที่ปรึกษาแก่บุตรในเรื่องนี้ด้วย และแสดงความสนใจอย่างเปิดเผยมีเงื่อนไขเพียงว่า ต้องเป็นคนที่มีความประพฤติดี เขาก็พร้อมของทุกคนได้ และมีการติดต่อกันอย่างถูกต้องตามประเพณี (คร่าวเรือนที่ ๒) ยิ่งในครอบครัวของหนุ่มสาวที่แต่งงานกันโดยมีความชอบพอกันเองเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ย่อมไม่เห็นด้วยกับการเข้าไปจัดการชีวิตส่วนตัวของบุตร จึงมีความเห็นในเรื่องนี้ว่า บิดามารดาที่มีส่วนในการหาบุตรของให้บุตรจะกลายเป็นผู้นำภาระและปัญหาอันยิ่งยากให้แก่บุตรของตนด้วย ทั้งยังเป็นการทำลายบุคลิกภาพอันเป็นตัวของตัวเองของบุตร รวมทั้งความเชื่อมั่นในตัวเองของบุตร และย้ำว่าการหาบุตรของให้บุตรเป็นเรื่องลาสมัย และไม่ถูกต้อง เพราะเด็กสมัยนี้ สามารถเรียนรู้ความต้องการและความปรารถนาของตนได้ แค่นี้เงื่อนไขอยู่เพียงอย่างเดียวคือ บุตรของบุตรสาวจะต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า หรือทัดเทียมกัน (คร่าวเรือนที่ ๓) ส่วนครอบครัวที่บิดามารดาต้องการมีส่วนในการวางแผนชีวิตอนาคตของบุตร แม้จะเห็นว่าบุตรควรมีสิทธิในการเลือกครองตามความพอใจ แต่ก็ยังต้องการชี้แนะบุตรให้รู้จักความต้องการของบิดามารดาด้วย เพราะบิดาเป็นผู้วางเงื่อนไขต่าง ๆ ในการฝึกอบรมมนิสัยของบุตรมาตั้งแต่เล็ก (คร่าวเรือนที่ ๔) ครอบครัวที่บิดามารดาให้เสรีแก่บุตรโดยไม่มีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขแต่อย่างใด บุตรจึงเป็นผู้มีอิสรภาพอย่างแท้จริง เพราะบิดามารดามีแค่แสดงความเข้มงวด หรือสนใจอย่าง

รูปภาพ เป็นคน ส่วนบ้านหลังเล็กเป็นบ้าน ๒ ชั้นทันสมัย ชั้นบนมี ๒ ห้องนอน ชั้นล่าง
 คานหน้าเป็นห้องโถง ไซ้เป็นห้องรับแขก ส่วนคานหลังเป็นห้องครัวและห้องวาง ซึ่ง
 ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ บ้านหลังเล็กนี้ปลูกตรงข้ามกับบ้านหลังใหญ่ เฟอริ์นเจอร์และ
 เครื่องอำนวยความสะดวก ประดับบ้านมีน้อยชิ้นมาก เช่น ชุดรับแขก โทรทัศน์ พัดลม
 ห้องครัวนั้นแทบจะไม่ได้ใช้ประโยชน์เลยเพราะรับประทานอาหารร่วมกับสมาชิกของ
 บ้านใหญ่

ที่ตั้งของบ้านของครอบครัวนี้ เป็นบ้านที่ปลูกอยู่ในเขตของชุมชนที่เริ่มขยาย
 ตัว และอยู่ห่างจากชุมชนใหญ่ ประมาณครึ่งกิโลเมตร ละแวกบ้านส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย
 มีร้านค้าขายอยู่ทั่วไป คนในละแวกบ้านรู้จักกันเพียงผิวเผิน เพราะไม่เคยมีความร่วมมือ
 กันเป็นกลุ่มก้อนแต่อย่างใด ฐานะความเป็นอยู่อยู่ในเขตละแวกบ้านอยู่ในระดับเดียวกัน
 แทบทั้งหมด จะแตกต่างกันก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ตารางที่ ๕ ครัวเรือนของครอบครัวขยาย ครัวเรือนที่ ๕

สมาชิกของ กลุ่มญาติใน ครัวเรือน	เพศ	อายุ	ระดับการ ศึกษา	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า ครัวเรือน	ภูมิลำเนา เดิม	อาชีพ	รายได้	สถานภาพ การสมรส
๑. นาย ก.	ชาย	๖๐	ประถมศึกษา	หัวหน้าครัว เรือน	กทม.	ค้าขาย	๗๐๐๐ บ.	แต่งงาน
๒. นาง ข.	หญิง	๕๖	ประถมศึกษา	ภรรยา	กทม.	ค้าขาย		แต่งงาน
๓. นาง ค.	หญิง	๓๓	ประถมศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	แต่งงาน
๔. นาย ง.	ชาย	๓๔	มัธยมศึกษา	บุตรชาย	กทม.	รับจ้าง	๒๒๐๐ บ.	แต่งงาน
๕. นาย จ.	ชาย	๓๐	มัธยมศึกษา	บุตร	กทม.	รับราชการ	๑๕๐๐ บ.	แต่งงาน
๖. นาง ฉ.	หญิง	๓๔	ประถมศึกษา	บุตรสะใภ้	กทม.	รับราชการ	๕๐๐ บ.	แต่งงาน
๗. นาย ช.	ชาย	๒๕	อุดมศึกษา	บุตร	กทม.	รับจ้าง	๓๐๐๐ บ.	โสด
๘. นาย ซ.	ชาย	๒๐	กำลังศึกษา	บุตร	กทม.	-	-	โสด
๙. ค.ญ.ณ.	หญิง	๑	-	หลาน	กทม.	-	-	โสด
๑๐. ค.ญ.ญ.	หญิง	๔	กำลังศึกษา	หลาน	กทม.	-	-	โสด
๑๑. ค.ญ.ฎ	หญิง	๒ เดือน	-	หลาน	กทม.	-	-	โสด

ครัวเรือนที่ ๕ เป็นครัวเรือนของครอบครัวขยาย ฐานะทางเศรษฐกิจ
ระดับสูง (ร่ำรวย) เป็นครอบครัวของคู่สมรสวัยสูงอายุ ประกอบด้วยสมาชิกในครอบ-
ครัว จำนวน ๑๑ คน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดเดียวกัน คือ กรุงเทพมหานคร ได้แก่

สามี่ และภรรยา (อายุ ๖๐ ปี และ ๕๖ ปี ตามลำดับ) จบการศึกษาระดับ
 ประถมศึกษา (ป.๔) ช่วยกันประกอบอาชีพทำสวน และธุรกิจบ้านเช่า มีรายได้
 เดือนละประมาณ ๗,๐๐๐ บาท บุตรสาวคนโต (อายุ ๓๓ ปี) ซึ่งแต่งงานแล้ว จบการ
 ศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๔) เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว บุตรชาย (อายุ ๓๔ ปี)
 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.ศ.๕) อาชีพเป็นครูโรงเรียนราษฎร์ มีรายได้เดือน
 ละประมาณ ๒,๒๐๐ บาท บุตรคนที่สองคือบุตรชาย (อายุ ๓๐ ปี) แต่งงานแล้วจบการ
 ศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.ศ.๓) อาชีพรับราชการทหาร มีรายได้เดือนละประมาณ
 ๑,๕๐๐ บาท บุตรสะใภ้ (อายุ ๓๔ ปี) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.๕) ประ
 กอบอาชีพเดียวกันกับสามี่ คือรับราชการทหาร มีรายได้เดือนละประมาณ ๘๐๐ บาท
 บุตรคนที่ ๓ คือ บุตรชาย (อายุ ๒๕ ปี) จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี)
 ประกอบอาชีพเป็นพนักงานในธุรกิจการโรงแรมของเอกชน มีรายได้เดือนละประมาณ
 ๒,๐๐๐ บาท บุตรชายคนสุดท้อง (อายุ ๒๐ ปี) กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา
 (ม.ศ.๕) ส่วนหลานสาวอีก ๓ คน (อายุ ๑ ปี ๔ เดือน และ ๒ เดือน) คนแรก
 และคนสุดท้องเป็นหลานสาว ซึ่งเกิดจากบุตรชายและบุตรสะใภ้ หลานคนโตกำลังศึกษา
 อยู่ในชั้นอนุบาล ส่วนหลานสาวคนที่สองเป็นหลานที่เกิดจากบุตรสาวคนโตและบุตรชาย
 ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้าน ๒ ชั้น ๒ หลัง และบ้านหลังเล็กชั้นเดียวอีก ๑ หลัง
 อาณาเขตของบริเวณบ้าน ๓๐๐ ตารางวา มีรั้วเฉพาะคานหน้า เพราะคานข้างและ
 คานหลังเป็นส่วนซึ่งอยู่ติดต่อกับสวนของเพื่อนบ้าน ภายในบริเวณบ้านปลูกต้นไม้ไว้โดย
 รอบ รวมทั้งพืชสวนครัว บ้านหลังใหญ่หลังแรก ชั้นบนมีห้องนอนใหญ่ ๓ ห้อง และห้อง
 นอนเล็ก ๑ ห้อง รวมเป็น ๔ ห้อง สำหรับสามี่ภรรยา บุตรสาวบุตรชาย และบุตร และ
 บุตรชายคนเล็ก ชั้นล่างเป็นโถงโถง ไซ้เป็นที่รับประทานอาหาร และเป็นที่รับรอง
 แขกหรือที่มาเยี่ยมเยียน คานหลังบ้านเป็นครัว ห้องน้ำ และที่ซักล้าง เครื่องอำนวยความสะดวก
 ความสะดวกประจำบ้านได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ จักรเย็บผ้า เป็นต้น การประดับตกแต่ง
 บ้านมีน้อยมาก เฟอร์นิเจอร์จำพวกโต๊ะ เก้าอี้ เป็นแบบเก่า บ้านหลังที่สองเป็นบ้าน

ของบุตรชายและบุตรสะใภ้ ปลูกไถ่ ๆ กับบ้านหลังแรก เป็นบ้าน ๒ ชั้น เล็กกว่า
บ้านหลังแรก ชั้นบนแบ่งเป็น ๒ ห้องนอน ชั้นล่างเป็นห้องรับแขก ห้องครัว และห้องน้ำ
เพื่อรีเจอร์ระดับบ้านมีน้อยชิ้น และไม่คอยมีราคาแพงเท่าใดนัก ทรัพย์สินมีค่าก็มี
ตู้เย็น วิทยุ และพัดลม ปกติแล้วของใช้ก็มักใช้ร่วมกันในหมู่ญาติ ได้แก่ตู้เย็น และ
โทรทัศน์ ห้องครัวของบ้านหลังนี้ใช้ประโยชน์น้อยกว่าครัวของบ้านหลังใหญ่ เพราะ
รับประทานอาหารร่วมกัน ส่วนบ้านหลังเล็กที่เป็นที่พักของบุตรคนที่สาม คือบุตรชาย
เป็นบ้านชั้นเดียวมีห้องนอนและห้องน้ำเท่านั้น นอกจากวิทยุแล้วก็ไม่มีทรัพย์สินมีค่าแต่
อย่างใด

ที่ตั้งของบ้านอยู่ห่างจากชุมชนใหญ่ประมาณ ๓ กิโลเมตร น้ำประปายังเข้าไม่
ถึง ต้องอาศัยน้ำจากลำคลองข้าง ๆ บ้าน ละแวกบ้านแถบนี้ เพื่อนบ้านรู้จักกันดี เคยมี
การร่วมมือกันเป็นกลุ่มก่อนในการพัฒนาถนนซอยและขุดลอกคูคลอง